

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ

У НОМЕРІ:

- **БЕЗПЕКА**

∨ *Регулювання обігу цивільної вогнепальної зброї*

- **ЗАХИСТ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ**

∨ *Унормування стінопису в міському просторі*

№ 21 (263) ГРУДЕНЬ 2023

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА БІБЛІОТЕКА

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ**

№ 21 (263) 2023

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів

Додаток до журналу
«УКРАЇНА: ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ»

Засновники:

Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
Національна юридична бібліотека

Головний редактор

Ю. Половинчак

Редакційна колегія:

Н. Іванова (відповідальна за випуск), Т. Дубас,
Ю. Калініна-Симончук

Заснований у 2011 році
Видається двічі на місяць

Передрук – тільки з дозволу редакції

З повнотекстовою версією видання можна
ознайомитись на сайті

Центру досліджень соціальних комунікацій
nbuviar.gov.ua

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Президент України В. Зеленський підписав
Закон України про держбюджет-2024..... 3
Верховна Рада України прийняла Закон
України щодо впорядкування надання
та використання відпусток, а також інших
питань..... 3

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Беззуб І.

Регулювання обігу цивільної вогнепальної
зброї: українські реалії та міжнародний
досвід..... 4

Кривецький О., Маліков Ю.

Між мистецтвом, соціальною позицією
і конфліктним активізмом: до питання
унормування стінопису в міському
просторі..... 16

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА* 18

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Президент України В. Зеленський підписав Закон України про держбюджет-2024

Президент України В. Зеленський підписав законопроект «Про державний бюджет України на 2024 рік».

Картка законопроекту опублікована на сайті Верховної Ради України.

Доходи в державному бюджеті на 2024 рік закладені на рівнях 1,768 трлн грн, видатки бюджету – 3,35 трлн грн, дефіцит державного бюджету становить 1,57 трлн грн, зовнішні запозичення – 41 млрд дол., прогноз реального рівня ВВП – 4,6 %, прогноз щодо інфляції – 9,7 %, середній курс гривні за рік прогнозується на рівні 40,7 грн за долар.

Нагадаємо, що 19 жовтня Верховна Рада України схвалила в першому читанні бюджет на 2024 рік. 3 листопада стало відомо, що Кабінет Міністрів України подав до ВРУ проект закону про держбюджет-2024, підготовлений до другого читання відповідно до Бюджетних висновків парламенту.

Верховна Рада України 9 листопада ухвалила державний бюджет на 2024 рік.

Прем'єр-міністр України подякував парламентарям і наголосив, що, згідно з розставленими у бюджеті пріоритетами, всі внутрішні ресурси підуть на те, щоб «вистояти та перемогти ворога».

«Практично 50 % наших видатків – на оборону та безпеку України. Буде ще більше зброї та техніки, більше дронів, боєприпасів, ракет. Кожна гривня платників податків піде на армію», – повідомив Д. Шмигаль.

Окрім цього, за словами голови уряду, в бюджеті:

- Закладена індексація пенсій, а також зростання мінімальної зарплати.

- Видатки на освіту зростуть на понад 20 млрд грн. Видатки на медицину зростуть на понад 20 млрд грн.

- Кошти на програму підтримки ветеранів збільшимо вдвічі. Для підтримки бізнесу передбачаємо понад 40 млрд грн (*Суспільне Новини* (<https://suspilne.media/627393-zelenskij-pidpisav-zakon-pro-derzbuzet-2024/>). – 2023. – 28.11).

Верховна Рада України прийняла Закон України щодо впорядкування надання та використання відпусток, а також інших питань

22 листопада 2023 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування надання та використання відпусток, а також інших питань».

Відповідний законопроект за реєстр. № 8313 опрацьовувався Комітетом ВР з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів у якості головного.

Новий Закон надав право працівникам у разі призову на військову службу отримати грошову компенсацію за всі невикористані дні щорічної відпустки. Водночас захисники та захисниці України, які звільнятимуться з військової

служби у зв'язку із закінченням особливого періоду або оголошенням демобілізації зможуть піти у відпустку тривалістю до 60 календарних днів, які увійдуть до страхового стажу.

Що стосується відпустки по народженню дитини тривалістю до 14 календарних днів, то її, за новим Законом, може отримати:

- чоловік, дружина якого народила дитину;
- батько дитини, який проживає у цивільному шлюбі з матір'ю дитини (за заявою матері дитини та свідоцтвом про народження дитини, в якому зазначена відповідна інформація про батька дитини);

– бабуся, дідусь та інший повнолітній родич дитини (за заявою одинокої матері або одинокого батька).

Такою відпусткою по народженню дитини може скористатися лише одна з вищевказаних осіб та не пізніше трьох місяців від дня народження дитини.

Важливим законодавчим рішенням є збільшення кількості днів відпустки без збереження заробітної плати за сімейними

обставинами та з інших причин – з 15 до 30 календарних днів. Однак під час епідемій, пандемій, надзвичайних ситуацій працівнику може надаватися відпустка без збереження заробітної плати без обмеження строку, визначеного законодавством. Тривалість такої відпустки визначається угодою між працівником та роботодавцем (*Офіційний вебпортал парламенту України* (<https://www.rada.gov.ua/news/razom/244143.html>). – 2023. – 23.11).

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

I. Беззуб, наук. співроб., НЮБ НБУВ

Регулювання обігу цивільної вогнепальної зброї: українські реалії та міжнародний досвід

Вогнепальна зброя є ефективним засобом реалізації громадянами конституційного права на самозахист. Переважна більшість розвинутих країн світу (усталених демократій) забезпечили таке право своїм громадянам, що сприяло зменшенню кількості насильницьких злочинів проти особи та корисливо-насильницьких злочинів проти власності. Зокрема, у всіх країнах Європи та у більшості пострадянських країн обіг цивільної вогнепальної зброї законодавчо врегульовано спеціальними законами.

Незважаючи на європейський вектор розвитку, Україна залишається чи не єдиною державою Європи, яка досі не має спеціального закону щодо регулювання обігу цивільної вогнепальної зброї. На сьогодні питання, пов'язані з обігом вогнепальної зброї в Україні, регламентовані на рівні підзаконних нормативно-правових актів.

Повномасштабне вторгнення РФ значно пожвавило дискусії щодо надання цивільним особам права на вільне володіння вогнепальною зброєю. Загалом, у країні вже давно назріла потреба в реформуванні сфери дозвільної системи для запровадження прозорої та зручної процедури отримання громадянами дозволу на зброю і водночас суворого контролю за її обігом.

Наразі українцям дозволено легально володіти вогнепальною мисливською зброєю різного типу – починаючи від помпових рушниць, закінчуючи різноманітними карабінами, які за своїми характеристиками мало чим відрізняються від автоматичної зброї. Кожен громадянин має можливість абсолютно легально придбати зброю при досягненні певного віку, наприклад, мисливську гладкоствольну рушницю – з 21 року, нарізну зброю (карабін, гвинтівку та рушницю) – з 25 років. Також окремі категорії українців мають право володіти травматичною зброєю. Окрім цього, є нагородна зброя, яку роздаровували очільники силових відомств особам, які не мали жодного стосунку ані до правоохоронної діяльності, ані до військової служби.

За інформацією МВС, до початку агресивної війни громадяни України легально володіли вогнепальною зброєю в загальній кількості близько 1,3 млн одиниць. Відповідно до бази даних органів поліції, станом на 1 жовтня 2021 р. на території нашої держави зареєстровано 707 тис. 117 власників вогнепальної зброї, які мають в особистому користуванні 790 тис. 55 одиниць мисливської гладкоствольної та 170 тис. 195 одиниць мисливської нарізної і комбінованої зброї. У власності громадян також перебувають майже 220 тис. одиниць

травматичних пістолетів і револьверів, поінформував заступник міністра внутрішніх справ Б. Драп'ятій.

Але найбільшу проблему на сьогодні створює нелегальна зброя, якої, за даними швейцарської організації Small Arms Survey, яка досліджує питання обігу нелегальної вогнепальної зброї у світі, в Україні в незареєстрованому обігу перебуває від трьох до п'яти мільйонів одиниць. Наявність збройного конфлікту на Сході України призвела до того, що із зони бойових дій на територію України потрапило, за деякими оцінками, від 700 до 800 тис. одиниць вогнепальної зброї. Звичайно, що більшість із них перебуває в руках у громадян, які не мають наміру використовувати її як знаряддя злочину, але велика кількість з неї могла потрапити і в руки злочинного елемента.

Слід також зазначити, що в перші дні повномасштабної війни органи державної влади вимушено здійснили екстраординарні кроки з оборони та захисту українського народу, територіальної цілісності нашої держави, зокрема, шляхом видачі вогнепальної зброї цивільному населенню на період дії воєнного стану. Так, у межах реалізації положень ст. 65 Конституції України, згідно з якими захист Батьківщини, її незалежності та територіальної цілісності є обов'язком громадян України, у перші дні повномасштабної війни МВС спільно з членами профільного парламентського комітету розробили законопроект «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України», який був ухвалений Верховною Радою України та набув чинності 7 березня 2022 р. Законом передбачено право цивільним особам у період дії воєнного стану отримати вогнепальну зброю і боеприпаси до неї для відсічі та стримування збройної агресії РФ та/або інших держав, а також обов'язок повернути таку зброю органам поліції впродовж 10 днів після припинення або скасування воєнного стану. Важливою нормою Закону є те, що цивільні особи не несуть відповідальності за застосування отриманої вогнепальної зброї проти осіб, які чинять збройну агресію проти України. Суть законопроекту цілком відповідає умовам воєнного стану, інтересам українського

народу, суверенітетові України та ґрунтується на загально визнаних принципах міжнародного права.

Разом з тим, незважаючи на значну кількість вогнепальної зброї в обігу, ці правовідносини в Україні досі не врегульовані жодним законом. Варто зазначити, до лютого 2022 р. всі питання, пов'язані з обігом цивільної зброї, вирішувалися виключно підзаконними нормативними актами МВС (зокрема, Наказом МВС № 622 від 21 серпня 1998 р.) і процедура отримання дозволу на зброю була доволі тривалою та бюрократичною.

Однак вже у березні 2022 р. МВС спростило відповідну процедуру на період воєнного стану, видавши Наказ № 170 «Про особливості видачі громадянам України дозволу на придбання, зберігання та носіння мисливської зброї та набоїв до неї під час дії воєнного стану». Слід також згадати про ст. 43-1 Кримінального кодексу України «Виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України», у ч. 3 якої, зокрема, вказано, що особа не підлягає кримінальній відповідальності за застосування зброї (озброєння), бойових припасів або вибухових речовин проти осіб, які здійснюють збройну агресію проти України та за пошкодження чи знищення у зв'язку з цим майна.

Проте досі не функціонує єдиний державний реєстр власників зброї, немає класифікації сучасної цивільної вогнепальної зброї тощо. Своєю чергою, відсутність узгодженої термінології та класифікації призводить, з одного боку, до вільного трактування і неузгодженості, а з другого – створює підґрунтя для зростання корупції у цій сфері. Крім цього, неврегулювання процедури отримання медичних висновків про відсутність медичних показань, які не дають права на придбання вогнепальної зброї, являє собою суттєвий корупційний ризик і вимагає врегулювання. Необхідно також врахувати, що зосередження всіх важелів впливу в руках одного органу виконавчої влади створює корупційні ризики та впливає на розвиток бюрократизму у сфері обігу цивільної зброї.

Брак правового забезпечення режиму контролю у сфері обігу вогнепальної зброї

і бойових припасів, застарілість наявної нормативної бази не дозволяють громадянам ефективно та в законний спосіб реалізувати своє право на захист, а органам державної влади ефективно контролювати обіг цивільної зброї. Така правова ситуація також заважає розвитку економічних відносин та розвитку стрілецького спорту в державі.

Основною перепорою на шляху прийняття закону про зброю вважається його неправильна інтерпретація в очах суспільства. Окремі зацікавлені сторони залякують суспільство масовим зростанням рівня злочинності та створенням приватних чи вуличних армій.

Більшість політиків наголошують на тому, що суспільство не готове до такого кроку через те, що культура поводження зі зброєю в Україні на надто низькому рівні, а це, відповідно, створює потенційну небезпеку для здоров'я та життя людей. За даними соціологічного дослідження, що проводилось групою «Рейтинг» на початку лютого 2021 р., лише близько 25 % українців підтримували право на володіння вогнепальною зброєю. Проте в 2014 р. таких прихильників було лише 10 %.

Загарбницьке вторгнення РФ 24 лютого 2022 р. суттєво змінило ставлення українців до права на зброю, про що свідчать нові соціопитування. Так, 25 травня 2022 р. МВС спільно з Міністерством цифрової трансформації України запустили у «Дії» опитування про обіг вогнепальної зброї, яке тривало сім днів, і в якому могли взяти участь тільки повнолітні громадяни. За інформацією віцепрем'єр-міністра – міністра цифрової трансформації М. Федорова, в опитуванні щодо володіння зброєю взяли участь понад 1,7 млн українців. У міністерстві повідомили: 59 % вважають, що пістолети можуть мати всі громадяни, які дотримуються вимог закону та можуть вільно носити їх із собою в громадських місцях; 22 % – пістолети категорично не повинні бути в обігу серед цивільного населення; 19 % – пістолети можуть мати всі громадяни, які дотримуються вимог закону та використовувати їх тільки в тирах чи на стрільбищах, носити зброю із собою заборонено.

Приблизно такі ж дані були опубліковані і після опитування, проведеного 23 травня 2022 р.

соціологічною групою «Рейтинг» на замовлення громадської ініціативи «Український арсенал свободи». Право на володіння вогнепальною зброєю підтримали 58 % осіб, не підтримали – 39 %. Крім цього, 61 % вважають, що масове озброєння громадян України вогнепальною зброєю сприятиме зміцненню обороноздатності країни, 36 % – протилежної думки. Уперше за історію дослідження цього питання, констатують соціологи, кількість прихильників ідеї перевищила кількість противників (у 2018–2021 рр. таку ідею підтримували близько чверті опитуваних, не підтримували – більш як 70 %).

Таким чином, в умовах війни більш ніж удвічі зросла кількість тих, хто підтримує надання громадянам України права на володіння вогнепальною зброєю та боєприпасами, змінивши сприйняття зброї, яка з категорії «загрози та ризику» перейшла до категорії «захист і безпека».

З метою посилення дотримання режиму законності в питаннях визначення правового режиму власності на цивільну вогнепальну зброю, закріплення основних прав та обов'язків громадян і юридичних осіб щодо виробництва, набуття, володіння, відчуження, носіння, транспортування, ремонту, застосування цивільної вогнепальної зброї та бойових припасів до неї, врегулювання інших суспільних відносин, що безпосередньо з цим пов'язані, 23 лютого 2022 р. Верховною Радою України було прийнято за основу проект закону «Про право на цивільну вогнепальну зброю» (№ 5708).

Згідно з Пояснювальною запискою, документ регулює суспільні відносини, що виникають у сфері реалізації права громадян та юридичних осіб в Україні на цивільну вогнепальну зброю, бойові припаси до неї, а також конструктивно схожі зі зброєю та бойовими припасами вироби.

Документом пропонується визначити поняття права власності на цивільну вогнепальну зброю, визначити умови та порядок отримання громадянами України і юридичними особами документів про право власності на цивільну вогнепальну зброю, здійснити класифікацію цивільної вогнепальної зброї.

Передбачається також розробити порядок видачі медичного висновку про відсутність медичних протипоказань, які перешкоджають отриманню документа на цивільну вогнепальну зброю, що передбачає створення спеціальної інформаційно-довідкової системи із провадженням кваліфікованого електронного підпису особи, яка сформулила висновок.

Документом пропонується розробити порядок створення та ведення Єдиного державного реєстру цивільної вогнепальної зброї.

Законопроект визначає загальні засади здійснення права і виконання обов'язків власників цивільної вогнепальної зброї, встановлює порядок отримання права на

цивільну вогнепальну зброю та боєприпаси, визначає порядок страхування цивільної відповідальності власників цивільної вогнепальної зброї. Водночас передбачено використання цивільної вогнепальної зброї для самозахисту, а також обмеження щодо права на цивільну вогнепальну зброю та боєприпаси.

У документі також визначається поняття зон, вільних від зброї, та врегульовується тимчасове ввезення і вивезення цивільної вогнепальної зброї і боєприпасів на та з території України.

Законопроект, лібералізуючи з одного боку обіг цивільної вогнепальної зброї в Україні, одночасно посилює відповідальність за її незаконне використання.

Джерело інформації: <https://www.slovoidilo.ua/2022/02/23/novyna/bezpeka/nardepy-pidtrymaly-zakonproyekt-pro-cyvilnu-vohnepalnu-zbroyu-pershomu-chytanni>

Парламентарі також ухвалили в першому читанні супровідний законопроект «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України для реалізації положень Закону України “Про право на цивільну вогнепальну зброю”» (№ 5709), який, зокрема, передбачає внесення змін до ККУ в частині уточнення меж необхідної оборони та встановлення відповідальності за незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.

Пропонується передбачити в КУпАП позбавлення наданого громадянину права на володіння цивільною зброєю та бойовими

припасами до неї; з Кодексу виключаються застарілі радянські норми, відповідно до яких забороняється застосовувати позбавлення права полювання, конфіскацію вогнепальної зброї, інших знарядь полювання і бойових припасів до осіб, для яких полювання є основним джерелом існування. Також передбачено збільшення розмірів штрафів за правопорушення у сфері обігу зброї.

Повернення після війни відчуття безпеки нашим громадянам – це перше, що має зробити держава і безпосередньо система МВС. Для цього зброя має бути облікована, контрольована та мають бути чітко виписані правила її носіння або використання, зазначив міністр внутрішніх

справ України І. Клименко. Після закінчення війни українці будуть зобов'язані здати зброю, яку мають на руках, або переробити на дозволена. За словами очільника МВС, буде визначений термін здачі зброї. А зброя, яку видали українцям на початку війни, за інформацією І. Клименка, повністю облікована.

За словами заступника міністра внутрішніх справ І. Бондаренка, одним з елементів контролю в системі обігу вогнепальної зброї стане Єдиний реєстр зброї, який був презентований під час першої національної конференції з питань запобігання та боротьби з незаконним обігом зброї, боєприпасів та вибухових речовин в усіх його проявах, яка проходила в рамках спільного проєкту ОБСЄ та МВС 15–16 лютого 2022 р. у Києві (URL: <https://mvs.gov.ua/upload/1/1/3/0/6/4/ikwX4mVaUfFsIVDADA15gaz6kMfJHIKRtGb69oKS.pdf>). Положення про Єдиний реєстр зброї було затверджене Наказом МВС № 2 від 10 січня 2022 р., зареєстрованим у Мін'юсті 26 січня 2022 р. за № 90/37426.

Єдиний реєстр зброї (ЄРЗ) – інформаційно-телекомунікаційна система, яка є функціональною підсистемою єдиної інформаційної системи МВС, що призначена для автоматизації обліку процесів обігу зброї до рівня стандартів операційних процедур та

автоматизованого робочого місця користувача, забезпечує формування, зберігання, спільне використання та верифікацію інформації про права у сфері обігу зброї, боєприпасів до неї, основних частин зброї, які мають ідентифікаційні номери і вибухових матеріалів, об'єкти та суб'єкти цих прав.

Як наголошують у міністерстві, автоматизація обліку процесів обігу зброї дасть змогу: покращити контроль за дотриманням порядку виготовлення, придбання, обліку, зберігання, охорони та використання зброї, у тому числі на об'єктах дозвільної системи; проводити ідентифікацію зброї або основної частини зброї, яка має ідентифікаційні номери, боєприпасів до неї та вибухових матеріалів; забезпечити з боку держави ефективний контроль у сфері обігу зброї, боєприпасів до неї та поводження з вибуховими матеріалами.

23 червня 2023 р. Єдиний реєстр зброї запрацював повноцінно. За перший день роботи в ЄРЗ зареєструвалося понад три тисячі власників зброї. На думку міністра, основними перевагами впровадження ЄРЗ є: легкий доступ до інформації про свою зареєстровану зброю; спрощення процедури отримання дозволів; прискорення отримання дозволів за рахунок діджиталізації.

Джерело інформації: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3726601-v-ukraini-zpracuvav-edinij-reestr-zbroi.html>

Єдиний реєстр зброї передбачає створення електронних кабінетів. За словами І. Клименка, українці зможуть отримати послугу, не виходячи з дому, без відвідування органу Нацполіції, шляхом подачі документів через «Єдине вікно

громадянина» або в магазині з продажу зброї. До листопада 2023 р. планується інтеграція реєстру з застосунком «Дія».

МВС підготувало відео, аби відповісти на найпоширеніші питання щодо реєстру

(URL: <https://mvs.gov.ua/news/z-23-cervnia-v-ukrayini-zaprasciuvav-jedunii-rejestr-zbroyi>).

Основні переваги системи:

– Як працює ЄРЗ та хто може ним користуватися?

– Як авторизуватися в кабінеті?

– Які основні функції ЄРЗ та хто має доступ до системи?

Отже, ця система буде документувати повний життєвий цикл зброї – від її імпорту чи виробництва до продажу та знищення, що сприятиме створенню умов запобігання її незаконному обігу.

З огляду на те, що зазначений законопроект готують до розгляду в другому читанні в умовах воєнного стану, його фінальний зміст, безперечно, відрізнятиметься від того, за який депутати проголосували в первинній редакції. Міжнародно-правовий аналіз законодавства у сфері обігу вогнепальної зброї в країнах зі сталою демократією свідчить про динамічність правового регулювання суспільних відносин у цій сфері. Українське законодавство щодо належного регулювання обігу вогнепальної зброї теж буде поступово вдосконалюватись вже після прийняття базового закону. Це цілком нормальна практика законотворення – адекватно реагувати на виклики сьогодення і майбутнього, переконаний заступник міністра Б. Драп'ятій.

Зокрема, проаналізувавши результати опитування та враховуючи досвід правозастосування, МВС пропонує надати громадянам право купувати пістолети, зберігати їх удома, використовувати для захисту себе, своїх близьких і власного майна у своєму помешканні, транспортувати зброю в розрядженому вигляді та використовувати її у тирах і на стрільбищах, однак, без права носіння в мирний час. У період надзвичайного або воєнного стану – носіння короткоствольної вогнепальної зброї дозволяється цивільним громадянам, які мають чинне право власності на відповідну зброю.

У пропонованій МВС до другого читання концепції законопроекту «Про обіг цивільної вогнепальної зброї» також запропоновано уточнити визначення окремих термінів і

понять з метою приведення їх у відповідність із нормативно-технічними документами та доктриною Європейського Союзу. Міністерство запропонувало відійти від терміна «цивільна зброя», адже закон насправді має ширше застосовування і поширюється також на зброю, якою озброюються законні збройні формування, правоохоронні органи тощо.

Одним з дійових шляхів мінімізації ризиків може стати напрацювання ефективного механізму контролю, зокрема, над зброєю, здобутою в бою із загарбниками (трофейну або віднайдену зброю). Ця ідея є ключовою в пропозиціях і рекомендаціях, пропонованих МВС до другого читання законопроекту № 5708. За словами заступника міністра внутрішніх справ І. Бондаренка, якщо громадянин у законний спосіб здобув зброю, яка не є власністю держави України, він повинен мати можливість залишити її собі, головна умова, щоб ця зброя не мала кримінального сліду. Таку одиницю зброї піддаватимуть перевіркам за всіма обліками та за необхідності приводитимуть у відповідність з технічними вимогами.

Також задля усунення корупційної складової, спричиненої ускладненим процесом отримання дозволу на придбання та володіння зброєю, позиція керівництва МВС полягає у виробленні максимально зрозумілого, доступного, прозорого і надійного механізму отримання дозволу на придбання та володіння зброєю. Епоха цифрової трансформації України дозволяє наповнити змістом названі принципи. На переконання І. Бондаренка, має змінитися організаційна модель регулювання цієї сфери державою: МВС максимально автоматизує і знеособить цю діяльність, зменшивши бюрократичний складник.

Одночасно з лібералізацією законодавства, яке регламентує придбання зброї, запропоновано посилити відповідальність за порушення законодавства у цій сфері, а також розширити повноваження поліції для належного контролю над зберіганням і використанням зброї, а саме: запровадити, крім обов'язкового навчання поведінки зі зброєю, також періодичні курси підвищення навичок зі складанням іспитів та обов'язкові

періодичні медичні огляди власників зброї; встановити механізм позбавлення права користування зброєю для порушників закону; передбачити можливість встановлення зон, вільних від зброї, – територій, де заборонено будь-яке переміщення всіх видів зброї (заклади освіти та охорони здоров'я, місця проведення масових заходів, релігійні установи й органи державної влади тощо); посилити контроль над власниками зброї шляхом оперативної взаємодії державних електронних ресурсів (у разі виникнення медичних протипоказань, засудження особи, вчинення домашнього насильства, виявлення інших обставин, які унеможливають володіння зброєю).

За словами І. Бондаренка, у законодавстві необхідно передбачити, що в разі скоєння особою, яка володіє зброєю, певної кількості адміністративних чи кримінальних правопорушень, до неї вживатимуться санкційні заходи – тимчасове вилучення зброї з користування або примусовий продаж з відшкодуванням вартості.

Член Комітету ВР з питань національної безпеки, оборони та розвідки, депутат із фракції «Слуга народу» Ф. Веніславський також переконаний, що разом з легалізацією зброї дуже важливими складовими є суворий контроль з точки зору отримання дозволу, зберігання й використання цієї зброї. Він наголосив на важливості визначити коло суб'єктів, які матимуть право на таку зброю. Ф. Веніславський вважає, що на першому етапі це мають бути члени Сил територіальної оборони України, які вже мають зброю.

Упродовж кількох років і громадські організації порушують питання вільного володіння зброєю. Один з учасників руху – громадський діяч, власник зброї О. Гавриленко каже, що підтримує створення законодавчої бази, яка б регулювала обіг зброї у цивільних, адже Закон про зброю тісно переплетений із правом людей на самозахист.

З юридичного боку, необхідність цього Закону полягає у тому, що в Україні немає жодного закону щодо обігу зброї, каже адвокат В. Шестіріков. А оцінювати імовірні ризики можна буде лише після ухвалення остаточної

редакції, вважає адвокат, коли визначать умови використання зброї – зброя буде тільки зберігатися у сейфі, до певного випадку, для захисту будинку, майна, чи, можливо, дозволять і носіння на постійній основі – у себе в сумочці, у кишені, чи на поясі? Адвокат вважає, що одразу після його ухвалення будуть вноситися зміни, які будуть заповнювати певні прогалини.

В «Українській асоціації власників зброї» наполягають, щоб, крім зберігання вдома, дозволили носити зброю із собою для самозахисту. Адже вдома можна захиститися і мисливською зброєю, яка й зараз доступна, але для самозахисту на вулиці потрібне щось компактне і водночас дієве. Травматичних пістолетів для цього недостатньо, якщо проти тебе нападник із бойовим.

Якщо співавтор законопроекту І. Фріс схиляється до того, аби всі українці могли вільно носити вогнепальні короткоствольні, деякі члени Комітету нацбезпеки вважають, що таке право повинні мати лише ті, чия робота пов'язана з ризиком, хоча і розуміють, що повномасштабна війна змусила переглянути ставлення до вогнепальної зброї.

Україні потрібна не тільки лібералізація, але й легалізація обігу зброї, формування культури та відповідального ставлення до зброї, впевнений колишній очільник Міноборони України О. Резніков. Він вважає логічним створювати не заборони, а регулювати використання зброї через формування стрілецької культури. Ефективне використання зброї – це не тільки особисті навички, це також певний стан свідомості і наявність відповідної інфраструктури. За словами міністра оборони, в Україні потрібно розвивати мережу стрільбищ, тирів, стрілецьких клубів, відповідних змагань, щоб кожен громадянин, який відповідає розумним вимогам, мав можливість навчитися користуватися зброєю.

Разом із тим радник міністра внутрішніх справ В. Денисенко вважає, що перед ухваленням нового законодавства про зброю, з деяких питань необхідно провести серйозні експертні дискусії. За його словами, незважаючи, що наразі підтримка українцями легалізації зброї знаходиться на рівні приблизно

60 %, поспішати не варто. На його думку, тут багато загроз, зокрема щодо того, як будуть видаватися довідки про психічне здоров'я, довідки від наркологів, потребує обговорення питання носіння чи не носіння зброї. Є багато питань, на які потрібно дати справді експертні відповіді, подивитися на міжнародний досвід, щоб максимально убезпечити себе в майбутньому, наголошує В. Денисенко.

Міністр внутрішніх справ І. Клименко також переконаний, що дискусія з цього питання має бути широкою, адже легалізація зброї стосуватиметься безпеки кожного громадянина України. Коментуючи проведену «Дію» опитування щодо володіння зброєю, він ставить питання громадянам, які брали у ньому участь, чи готові вони до ситуації, коли громадянин України йде зі зброєю, наприклад, по Хрещатику, чи будуть вони почуватися в безпеці? Відповіді неоднозначні, тому працювати над цим питанням треба усім, зауважив міністр. При цьому він вважає, що спочатку необхідно провести облік зброї на руках у громадян, а вже потім вести мову про її легалізацію.

Аналітик «Центру громадянських свобод» В. Яворський вважає голосування в «Дії» хоч і показовим, але все ж маніпулятивним. На його думку, питання не в тому, щоб дозволити пістолети, а в тому, кому, на яку зброю і за яких умов варто, на думку українців, давати згоду. Правозахисник проти того, щоб кожен, хто хотів, мав будь-яку зброю, має бути багато регулюючих факторів, яких наразі немає в законопроекті. Наприклад, потрібно більш ретельно перевіряти, кому вона видається, проводити щорічні навчання щодо поводження зі зброєю тощо. На його погляд, якщо вогнепальну короткоствольну зброю дозволять для всіх, може зрости рівень злочинності.

У свою чергу народний депутат від партії «Голос» А. Шараськін звертає увагу, що цей законопроект консервує монополію МВС на обіг цивільної зброї і набоїв, закріплює дозвільну систему, абсолютно корумповану, наприклад, повертає можливість нагороджувати зброєю практично будь-кого. Тому нардеп наполягає, щоб реєстр цивільної зброї був відповідальністю

Мін'юсту, а не МВС. Не може орган, який видає ліцензію, також перевіряти діяльність і карати. На його думку, наповнювати реєстр повинні фахівці МВС, але зберігати і надавати до нього доступ працівникам МВС має Мін'юст.

Цю думку поділяє і голова наглядової ради «Української асоціації власників зброї» Г. Учайкін. За його словами, на окупованих територіях є випадки, коли працівники дозвільної служби МВС, які перейшли на сторону окупантів, здають адреси власників зброї. При цьому, як пояснив І. Фріс, Міністерство юстиції відмовилося адмініструвати реєстр, оскільки такі функції їм не притаманні.

Після завершення війни потрібно сформувати правила поводження зі зброєю, якої залишиться дуже багато у цивільних людей, заявив Президент України В. Зеленський під час онлайн-зустрічі зі студентами та ректорами українських ЗВО. На думку В. Зеленського, небезпечно, коли у мирний час по вулиці хтось ходить з вогнепальною зброєю. Водночас він додав, що питання володіння зброєю потрібно вирішувати «шляхом діалогу і дискусій», а також вивчати схожу практику інших держав.

Світова практика показує, що врегулювання обігу та володіння вогнепальною зброєю серед цивільного населення в різних державах залежить від історичних умов, культурних традицій та правової системи. Тож політика країн щодо зброї іноді діаметрально протилежна.

Загалом у міжнародній практиці співіснують дві ключові тенденції щодо встановлення контролю над використанням зброї цивільним населенням.

Перша з них тяжіє до посиленого законодавчого врегулювання умов володіння та використання зброї. Така національна політика є продовженням позиції ООН, висловленої на Конференції з проблеми незаконної торгівлі стрілецькою зброєю та легкими озброєннями 2001 р., коли країни-члени організації підписали обов'язковий до виконання план боротьби зі стрілецькою зброєю. Позиція ООН у тому, що незаконне виробництво та обіг зброї, її надмірне накопичення і неконтрольоване поширення підриває безпеку і розвиток

людства. Тому ООН закликала держави ефективно регулювати «цивільне» володіння та використання вогнепальної зброї, оскільки це допоможе стримувати її нелегальний обіг. Уряди країн, які підтримують цю тенденцію, вбачають зв'язок між збройним насильством і неконтрольованою або слабо контрольованою торгівлею та володінням стрілецькою зброєю; при цьому вогнепальна зброя, яка є у цивільних осіб, часто стає об'єктом незаконної торгівлі та неправомірного використання через крадіжки, недбале зберігання або нелегальний продаж.

Саме тому, у межах цього підходу відповідальність за всі порушення із застосуванням вогнепальної зброї, вчинені приватними особами, покладається на державу, оскільки саме національна влада не змогла встановити розумне регулювання приватної власності на цивільну вогнепальну зброю, а також не здатна захистити населення від домашнього насильства та організованої злочинності.

Друга тенденція проявляється в спробі знайти розумний баланс між встановленням обмежень на володіння зброєю і правом на її законне використання цивільними особами, щоб запобігти зловживанню зброєю та підвищити громадську безпеку. У межах цього підходу також зустрічаються різні позиції щодо того, які обмеження слід застосовувати. Так, одні країни схильні встановлювати жорсткий контроль над використанням вогнепальної зброї, у той час як інші застосовують більш ліберальне законодавство. Разом із тим жодна держава у світі не дозволяє необмеженого володіння та використання зброї цивільними особами.

Наприклад, у США, де ще в 1791 р. було прийнято другу поправку до Конституції та узаконено право громадян вільно зберігати та носити вогнепальну зброю, право на зброю не є абсолютним – законодавством заборонено носити зброю окремим категоріям населення (наприклад, психічнохворим, особам, винним у домашньому насильстві з використанням зброї тощо). Крім того, у державі запроваджено низку обмежень щодо типів стрілецької зброї, яка може використовуватися громадськістю,

а також заборонено носити зброю в певних місцях, як-от в урядових будівлях чи школах.

У більшості країн обіг цивільної вогнепальної зброї регулюється спеціальними законами. Головними питаннями, які в них визначаються, є типи цивільної вогнепальної зброї, яку мають право придбати громадяни; кількість одиниць зброї та боєприпасів до неї; загальні вимоги, яким мають відповідати громадяни, які бажають придбати цивільну вогнепальну зброю; спеціальні вимоги, яким мають відповідати громадяни, які бажають придбати цивільну вогнепальну зброю певного типу. Обсяг прав громадян різних країн на володіння цивільною вогнепальною зброєю коливається від дуже значного до дуже обмеженого.

Наприклад, можливість використання в цивільному обігу різних типів вогнепальної зброї по країнах виглядає таким чином:

- бойова вогнепальна зброя – дозволена в Андоррі, Швейцарії, Ізраїлі, де на громадян покладена відповідальність за оборону країни, і вони можуть бути мобілізовані в будь-який момент. Вона також дозволена в Чехії, але право на таку зброю серйозно обмежене, в інших країнах – заборонена;

- самозарядна вогнепальна зброя – дозволена в Чехії, заборонена – у Великій Британії та Німеччині;

- газова зброя – дозволена у Азербайджані, Німеччині, Словаччині, Таджикистані, Узбекистані; заборонена – у Туркменістані та Франції; серйозно обмежена – у Вірменії та Казахстані.

У багатьох країнах є обмеження по калібру цивільної вогнепальної зброї. Наприклад, в Австралії, Великій Британії, Греції, Данії, Індії, Латвії, Мексиці, Молдові, Парагваї дозволені пістолети калібром не більше 9 мм. Суттєво розрізняється кількість одиниць вогнепальної зброї, яку дозволяється придбати одній особі в різних країнах. Так, у Латвії, Мексиці, Панамі дозволяється придбати 10 одиниць цивільної вогнепальної зброї всіх типів; в Естонії – 8; у Норвегії – 6, у Гондурасі і Нідерландах – по 5; у Швейцарії – 3, у Парагваї та Чилі по 2; у Греції – 1. Наприклад, у Молдові кількість

таких дозволів законом не обмежується, але стримувальним чинником є вартість зброї – від кількох сотень доларів. До речі, світовими лідерами у володінні населенням вогнепальною зброєю є США, Швейцарія та Фінляндія, з показником від 88 до 45 одиниць цивільної вогнепальної зброї на 100 осіб. В Україні цей показник становить лише 5,5 одиниць.

Також у законах визначено мінімальний вік, при настанні якого особа має право на придбання цивільної вогнепальної зброї взагалі, та зброї окремих типів, категорії осіб, яким заборонено видавати ліцензію на право купити цивільну вогнепальну зброю. Мінімальний вік, по досягненню якого особа може придбати всі типи цивільної вогнепальної зброї, у більшості країн становить 18 років, в Індії – 16 років; у Киргизії – 20; в Австрії, Аргентині, Філіппінах, Франції, Чехії – 21; у Литві – 23; у Бразилії та Гватемалі – 25; у Судані – 30; у Таїланді – 35 років.

До категорій осіб, яким заборонено мати цивільну вогнепальну зброю, більшість країн відносять осіб із судимістю, психічно хворих осіб; осіб, які були притягнуті до адміністративної відповідальності за порушення законодавства про обіг зброї; осіб, які не здали іспити зі знання правил поведінки з цивільною вогнепальною зброєю та її застосування; осіб, які страждають на алкоголізм та наркоманію або мають інші захворювання; осіб, які не мають належних умов зберігання зброї.

Крім того, у низці країн (Австрія, Бельгія, Бразилія, Литва, Мексика, Португалія, Тайланд, Швейцарія) особа, яка бажає отримати ліцензію на придбання цивільної вогнепальної зброї, має представити відповідному органу переконливі аргументи щодо необхідності самооборони. Проте в Австралії, Болгарії, Великій Британії, Іспанії, Туркменістані, Фінляндії, Японії самооборона не вважається поважною причиною для отримання ліцензії на придбання цивільної вогнепальної зброї; у Греції та Норвегії така причина визнається, але на практиці дозволи видаються рідко.

Експерти вважають, що Україні не варто рівнятися на досвід країн із столітніми

традиціями досить вільного обігу зброї (США, Ізраїль), а використати досвід європейських країн, де це питання врегульовано належним чином, з'ясувавши особливості підходів до врегулювання використання та обігу вогнепальної зброї серед цивільних окремих країн.

Так, у Хорватії через воєнні конфлікти у регіоні в період із середини 1990-х до початку 2000-х років була значна проблема з контрабандою вогнепальної зброї. Однак з 2013 р., коли країна стала повноправним членом ЄС, національна політика переорієнтувалася на значне зменшення обігу незаконної зброї. У країні успішно застосовувалася «програма амністії», яка націлена на боротьбу з високими показниками незаконного володіння вогнепальною зброєю серед цивільного населення. Головна мета цієї програми – переконати громадян здати будь-яку вогнепальну зброю, яка зберігається незаконно, повідомивши про це в поліцію. Досвід впровадження подібних програм існує також в Естонії та Фінляндії.

На території Естонії упродовж тривалого часу також можна було знайти велику кількість нелегальної зброї, яка залишилася ще з часів Другої світової війни. Законодавство країни (прийняття законів про володіння зброєю в 1991 і 2001 р.) було чи не першим на пострадянському просторі, яке дозволило цивільним особам мати короткоствольну вогнепальну зброю для самозахисту. На відміну від більшості європейських країн, естонці також можуть мати напівавтоматичну зброю. Але повністю автоматичну зброю дозволено виключно для Кайтселіту, який фактично є естонським аналогом Територіальної оборони. Тим не менше, у державі передбачено запобіжні заходи, які гарантують безпеку при поведженні цивільного населення зі зброєю, встановлено вимоги до її зберігання, запроваджено суворі перевірки навичок, а також діє обов'язковий реєстр зброї.

Загалом естонське законодавство можна охарактеризувати як доволі ліберальне щодо правил приватного володіння зброєю. Цей підхід контрастує з більшістю інших

пострадянських країн, які залишаються доволі обмежувальними у питанні врегулювання зброї.

Разом з тим досвід країн пострадянського простору – Балтії, Грузії, Молдови – доводить, що забезпечення громадянам права на самозахист за допомогою цивільної вогнепальної зброї протягом року з моменту ухвалення відповідних законів знижує абсолютну кількість насильницьких злочинів проти особи та власності на 40–60 %.

Досить ліберальним вважається чинне «збройне» законодавство Чехії. У 2021 р. в Конституції Чехії закріпили право громадян на захист свого життя та життя інших з допомогою зброї та можливості прихованого носіння зарядженої зброї. Видані дозволи на вогнепальну зброю діють 10 років, але перевіряють власників зброї кожні 5 років щодо їхнього стану здоров'я і законності підстав володіння. За наявності ліцензії зброю можна зберігати вдома в зарядженому стані, що є достатньо безпрецедентним явищем для більшості країн світу, у тому числі європейських країн. Водночас сам факт права на наявність зброї для самозахисту не є тотожним необмеженій можливості її використання. У державі також діє ряд обмежень, а тому застосування зброї дозволяється лише в разі крайньої необхідності.

Швейцарія вважається однією з найбільш озброєних країн Європи та світу. Законодавство з 1997 р. дозволило громадянам носити зброю, хоча, у відповідь на прийняття ЄС директив щодо вогнепальної зброї владі Швейцарії довелося дещо посилити національне законодавство. При цьому у Швейцарії досить високий рівень культури поводження зі зброєю, оскільки володіння та використання вогнепальної зброї тісно пов'язане з традиціями державотворчості та захисту демократії. Відтак будь-яка особа має можливість відкрито носити зброю, якщо на це є відповідний дозвіл. Строк дії такого дозволу – 5 років. Водночас у випадку наявності у швейцарців бажання отримати дозвіл на приховане носіння, їм слід додатково пройти перевірку біографічних даних, інспекцію зброї в поліції, а також обґрунтувати мотиви такої необхідності.

Відповідно до положень Закону про зброю, вогнепальну зброю у ФРН можуть придбати лише мисливці та члени офіційно зареєстрованих спортивно-стрілецьких товариств віком від 21 року. Крім того, до обов'язкових умов належать відсутність судимості та зв'язків з екстремістськими організаціями. Зберігати зброю в будинку можна тільки у спеціальних сейфах окремо від патронів. Навіть для придбання газового пістолета необхідна ліцензія. Також дозвіл потрібно одержати і для пістолетів і гвинтівок, перероблених із вогнепальних у пневматичні. Особливістю законодавства ФРН є те, що з чинного Закону вилучені такі поняття як «гладкоствольна зброя», «довгоствольна зброя», «короткоствольна зброя», «мисливська зброя», «нарізна зброя», «пістолети» та «револьвери». Тобто для законодавця ці терміни не мають особливого юридичного значення, тому охоплюються єдиним поняттям – «вогнепальна зброя». До речі, за даними Бундестагу, у Німеччині рівень вбивств з використанням зброї є одним із найнижчих у Європі.

Наведене свідчить про те, що зміст правових положень щодо обігу цивільної вогнепальної зброї в різних країнах світу дуже істотно відрізняється. Така різноманітність, очевидно, обумовлена особливостями економіки, соціальної сфери, національної психології, культури, традицій, криміногенної обстановки у кожній конкретній країні. Відповідно, при доопрацюванні вищевказаного українського законопроектно необхідно, використовуючи зарубіжний досвід правового регулювання зазначеного питання, виходити перш за все з реальної ситуації, яка є на сьогодні в Україні, забезпечити максимальну якість правового регулювання й уникнути потенційних ризиків.

Отже, належне правове регулювання є обов'язковим атрибутом ефективної реалізації державної стратегії у сфері легалізації вогнепальної зброї, однак, легалізації за наявності чітко визначених правил поводження зі зброєю. Зареєстрована і облікована зброя – ефективний запобіжник від її неправомірного застосування. Важливо підготувати до другого

читання збалансовану редакцію проєкту Закону «Про право на цивільну вогнепальну зброю» з урахуванням досвіду розвинутих країн, сучасних викликів та вітчизняного досвіду правозастосування (Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: Портал МВС (<https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/mvs-oklade-maksimalnix-zusil-zadlya-napracyuvannya-yakisnoyi-zakonodavcoyi-bazi-u-sferi-obigu-zbroyi-ta-yiyi-efektivnogo-pravozastosuvannya-bogdan-drapyatii>); <https://mvs.gov.ua/uk/ministry/projekti-mvs/informatizaciya-sistemi-mvs-ukrayini/jedinii-rejestr-zbroyi-ukrayini>); Шевчук А., Боднарчук О. Щодо окремих питань права на вогнепальну зброю та її легалізації в Україні URL: <https://law.chnu.edu.ua/pravona-vohnepalnu-zbroiu-ta-yii-lehalizatsia-v-ukraini/>); сайт Укрінформ (<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3497446-ponad-17-mln-ukrainciv-vzali-ucast-v-opituvanni-sodo-volodinna-zbroeu-mincifri.html>); <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3490198-pravo-voloditi-vognepalnou-zbroeu-pidtrimuut-58-ukrainciv.html>); <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3573865-v-mvs-skazali-skilki-vognepalnoi-zbroi-narazi-e-na-rukah-v-ukrainciv.html>); <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3717427-klimenko-pisla-vijni-v-ukraini-moze-buti-do-3-miljoniv-odinic-nezareestrovanoi-zbroi.html>); <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3410253-rada-uhvalila-v-persomu-citanni-zakonoproekt-pro-civilnu-vognepalnu-zbrou.html>); <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3573172-igor-bondarenko-zastupnik-ministra-vnutrisnih-sprav-ukraini.html>); <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3726601-v-ukraini-zpracuvav-edinij-reestr-zbroi.html>); [\[mvs-hocut-zaprovaditi-mozlivist-legalizacii-trofejnoi-zbroi.html\]\(https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3498847-u-radi-tocatsa-diskusii-sodo-legalizacii-zbroi-v-ukraini-venislavskij.html\); <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3498847-u-radi-tocatsa-diskusii-sodo-legalizacii-zbroi-v-ukraini-venislavskij.html>\); <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3493128-ukraini-potribna-legalizacia-obigu-zbroi-reznikov.html>\); <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3500151-legalizacia-zbroi-denisenko-vvazae-so-novij-zakon-potrebue-ekspertnih-diskusij.html>\); <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3487455-prezident-pro-zbrou-na-rukah-u-ludej-pisla-vijni-mi-povinni-znajti-porozuminna-i-pravila.html>\); офіційний вебпортал Верховної Ради України \(\[http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72360\]\(http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72360\)\); <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/219896.html>\); вебпортал «Слово і Діло» \(<https://www.slovoidilo.ua/2022/02/23/novyna/bezpeka/nardepu-pidtrymaly-zakonoprojekt-pro-civilnu-vohnepalnu-zbroyu-pershomu-chytanni>\); вебсайт ZN.UA \(<https://zn.ua/ukr/internal/choho-chekati-vid-ukhvalennja-zakonoproektu-pro-zbroju.html>\); вебпортал «СУСПІЛЬНЕ/Новину» \(<https://suspilne.media/513631-edinij-reestr-zbroi-zpracuvav-v-ukraini-mvs/>\); <https://suspilne.media/255581-ci-stane-v-ukraini-dostupnou-kortkostvolna-vognepalna-zbroa-2/>\); <https://suspilne.media/250602-v-ukraini-rozgladaut-zakonoproekt-pro-dozvil-vognepalnoi-zbroi-dla-civilnih-so-kazut-fahivci-j-ziteli-dnipra/4>\); сайт «Лабораторія законодавчих ініціатив» \(<https://parlament.org.ua/2023/03/21/strong-legalizatsiya-vognepalnoyi-zbroyi-mizhnarodnij-dosvid-strong/>\); сайт LEXINFORM.COM.UA \(<https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/shhodo-zakonodavchogo-vregulyuvannya-obigu-tsyvilnoyi-vognepalnoyi-zbroyi/>\); вебсайт видання «Юридична Газета» \(<https://yur-gazeta.com/golovna/vbivae-ne-zbroya-a-lyudina.html>\).](https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3573515-u-</p></div><div data-bbox=)

О. Кривецький, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Ю. Маліков, наук. співроб. НЮБ НБУВ

Між мистецтвом, соціальною позицією і конфліктним активізмом: до питання унормування стінопису в міському просторі

Питання створення муралів у міському просторі потребує унормування вже досить давно – Київ, наприклад, та і не тільки столиця, має за останнє десятиліття історію як успішних проєктів, у тому числі й міжнародних, так і приклади конфліктних ситуацій навколо стінопису. Нещодавно постійна комісія Київської міської ради з питань збереження та захисту культурної спадщини одногосло підтримала петицію проти хаотичного створення муралів. У петиції йшлося про заборону на створення нових муралів, поки не буде розроблено механізми їх узгодження з громадськістю й експертами. Авторка петиції М. Виноградова зазначає, що мурали є «невід’ємною частиною Києва» і «збагачують культурний ландшафт міста», водночас апелюючи до численних конфліктів через якість їх виконання та непоодинокі проблеми з вибором місця для їх розміщення, наголошує на необхідності унормування цього явища. Проблема не лише в різному сприйнятті цінності муралів, а й у непрозорості процедури ухвалення рішень щодо їх створення. Рішення відносно будь-якого мурала зазвичай приймаються представниками РГА без консультацій з мешканцями і експертним середовищем. Непоодинокі випадки, коли навіть співвласники будинків не дають згоду на стінопис. Особливе обурення містян викликає нанесення муралів на стіни будинків з охоронним статусом без попереднього узгодження з Департаментом охорони культурної спадщини. Тому кияни закликають створити відкриту процедуру з узгодження муралів на фасадах будинків, а також призупинити створення нових муралів у Києві до появи прозорого механізму їх відбору.

Наголошуючи на тому, що публічний простір міста належить усім киянам, авторка петиції зазначає, що було б справедливо перед

ухваленням рішення щодо створення того чи іншого стінопису, погоджувати це питання за прозорою процедурою. Загалом підтримана міською владою петиція передбачає:

- розробку та затвердження на рівні місцевої влади Положення «Про погодження створення муралів у м. Києві»;
- розробку відкритого процесу залучення громади та експертного середовища до обговорення й погодження муралів;
- створення онлайн-платформи або інших засобів комунікації, які б дозволяли громаді висловлювати свої думки та пропозиції щодо муралів;
- проведення консультацій та громадських обговорень ескізів муралів перед їх затвердженням;
- та вже згадану заборону на створення нових муралів на фасадах будівель до впровадження відкритого механізму залучення громади та експертів.

Ця ініціатива очікувано актуалізувала питання стінопису на його сприйняття. Йшлося, зокрема, про невдоволення студентів ініціативою Соломенської РДА щодо створення патріотичного муралу на стіні одного з модерністських корпусів Київського політехнічного інституту. Аналогічна ситуація зі спробою розпису будівлі 1903 р., що має охоронний статус на вулиці Січових Стрільців та на модерністській школі на Виноградарі. Два останні проєкти, започатковані без погодження з владою міста чи з місцевими мешканцями, якраз і стали приводом для реєстрації обговорюваної петиції.

До прикладу, у Чехії цю проблему намагаються вирішити, надаючи вуличним художникам офіційну можливість творити та прикрашати своїми роботами відведені владою місця. Зокрема, у Празі адміністрація одного з районів міста запропонували велику стіну, на

якій художники могли показати свій проєкт – великий мурал.

«У Чехії малювання самовільних графіті – кримінальний злочин. На їхнє усунення наш район витрачає близько 200 тис. крон (приблизно стільки ж у гривнях. – Ред.) на рік. Тому ми сподіваємось, що запровадження офіційних місць для малювання муралів виправить цю ситуацію», – розповів Радіо Свобода заступник районного голови Праги-7 Мареш Каміл Вавржінец.

Для США взірцем вирішення проблеми графіті є «філадельфійська модель». Ще у 80-х роках ХХ ст. мер Філадельфії Вілсон Гуд заснував організацію Philadelphia Anti-Graffiti Network. Вона зайнялася знищенням графіті, розшуком художників у буквальному сенсі «за почерком» – за допомогою створеної бази тегів і малюнків. Згодом влада Філадельфії на рівні штату, а потім і на рівні країни схвалила запровадження програми Mural Arts Program.

Якщо апелювати до міжнародного досвіду, то можна констатувати різні практики, як і різні підходи до створення стінопису. Серед таких підходів можна відзначити:

- комерційний – коли місто виділяє окремі площі для рекламних муралів, автори їх отримують на правах оренди на певний строк;
- соціальний – коли в рамках певної муніципальної програми виділяються площі для реалізації візуальних проєктів соціально значущого спрямування;
- рекреаційно-мистецький – коли реалізуються сплановані та затверджені проєкти з публічного мистецтва, у рамках якого відповідальний орган надає дозвіл чи навіть запрошує митців стріт-арту до виконання робіт.

Узагальнюючи висловлені щодо вирішення питання муралів думки, як експертні, так і представників зацікавленої громадськості (і прихильників, і противників стінопису), можна констатувати такі основні проблеми:

- відсутність попереднього оцінювання проєктів, їх узгодження, призводить до хаотичного розпису, появи робіт часто спірних художніх якостей, тематично не узгоджених ані між собою, ані з історичною, ані з топонімічною картиною міста;

- відсутність жорстких вимог щодо дозвільної процедури загалом, призводить до ігнорування охоронного законодавства щодо історичних і культурних пам'яток;

- необхідність враховувати думку мешканців у випадку реалізації проєктів на стінах житлових будинків, оскільки згідно з рішенням Конституційного Суду, зовнішня стіна будинку є спільною власністю, відтак – окрім дозволів місцевої влади, потрібні одностайна згода жителів; нехтування цією вимогою з високою вірогідністю створює конфліктну ситуацію;

- мурали часто не стоять на балансі міста, що означає, що у випадку їх руйнування (така ймовірність дуже висока, оскільки тривкість зображення залежить від якості ґрунтування і фарб, а це здорожчує стінопис), спотворені зображення виявляться «сиротами» з низькою ймовірністю реставрації чи ліквідації.

Що ж до власне процедури, то єдиного алгоритму немає, рішення покладається, як правило, на районні адміністрації. У випадку, якщо будівля є об'єктом культурної спадщини національного або місцевого значення, потрібен дозвіл Кабінету Міністрів України або відповідного органу охорони культурної спадщини (саме ця вимога досить часто нехтується, коли автори муралів не переймаються перевіркою охоронного статусу будівлі). Також основним документом, що регулює стінописну діяльність, є Правила благоустрою міста Києва (URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=51632).

У процесі обговорення явища стінопису та його регулювання фахівцями було висловлено низку думок, які видаються корисними для врахування. Так, кураторка, засновниця інституції культурного розвитку Port of Culture К. Тейлор, звертаючись до брюсельської практики, називає такий основний алгоритм:

- оцінка портфоліо художника, концепції проєкту;
- вибір відповідної стіни;
- створення ескізу;
- експертиза;
- затвердження з місцевим ком'юніті;

– затвердження локальною владою.

Є сенс також звернути увагу на декілька її ж пропозицій для роботи з адміністрування стріт-арту в Києві. По-перше, видається логічною думка надавати проєкт для затвердження жителями після того, як він пройшов експертну оцінку – це дозволить на експертному етапі відкинути художньо сумнівні проєкти і водночас врахувати думку спільноти. Друга досить логічна пропозиція – провести аудит наявних муралів, визначити ті, що підпадуть під знесення і нові проєкти створювати в першу чергу на цих стінах, а не на нових.

У будь-якому випадку, запропоновані в петиції й прийняті до розгляду правила

видаються логічними і досить нагальними (*Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: Лівий берег (https://lb.ua/culture/2023/11/01/582114_moratoriy_murali.html), Рубрика (<https://rubryka.com/article/pogodzhennya-muraliv-u-misti>), The Village (<https://www.village.com.ua/village/city/murals/344491-kievu-ne-potribni-novi-muraliyak-regulyuvati-stritart-u-misti-schob-zupiniti-poyavu-neyakisnih-robit>); Радіо Свобода (<https://www.radiosvoboda.org/a/jak-borutsia-z-obliovuvanniam-budynkiv-u-prazi/30407129.html>); Pragmatika (<https://pragmatika.media/pravo-na-stini-grafiti-j-murali-jak-marker-ne-blagopoluchchja>).*

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА*

Блог на сайті «Українська правда»

Про автора: Сергій Позняк, власник та генеральний директор групи компаній FGK Financial Group, член Editor's Club

Законопроект про ветеранське підприємництво потребує доопрацювання

Асоціація підприємців-ветеранів АТО надзвичайно вдячна комітету ВРУ з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів та Підкомітет ВРУ з питань соціального захисту прав ветеранів за таку важливу ініціативу

13 листопада 2023 року у Верховна Рада України зареєстровано законопроект N10258 «Проект Закону про ветеранське підприємництво».

Законодавче закріплення терміну «ветеранське підприємництво» та врегулювання діяльності на законодавчому рівні є вкрай важливим та необхідним, але точно не в такій редакції.

Ми вдячні за можливість долучення голови #АПВА Сергія Позняка та її фахівців до обговорення цього законопроекту, але на жаль, жодні пропозиції, зауваження та аргументи, які АПВА надавали в процесі створення, редагування та обговорення цього

Законопроекту не були враховані. Такі дії призводять до негативних наслідків для членів Асоціації, яких фактично стосується дане законодавство.

Саме ветерани війни та члени їх сімей є тією цільовою аудиторією, задля захисту інтересів якої приймається законодавство про ветеранське підприємництво.

Більш того, разом з цим Законопроектом одночасно мали б бути подані та зареєстровані і інші законопроекти про внесення відповідних змін до законів України, зокрема до Закону України «Про статус ветеранів війни та гарантії їх соціального захисту», Закону України «Про зайнятість населення» та інших.

Також не передбачається внесення змін до Господарського кодексу України щодо визначення поняття «Ветеранське підприємництво», а пропонується лише поняття «соціального підприємництва», що є різними за своєю природою та суттю поняття, які не є тотожними.

Саме Відсутність законодавчого врегулювання «ветеранське підприємництво»

* Збережено стиль і граматику оригіналу

робить неможливим подальшу реалізацію запропонованого закону.

Розділ про визначення бізнесу ветеранським створює суттєве підґрунтя для зловживань і корупції та не містить жодних запобіжників.

Викладення окремих положень та термінів, зокрема щодо суб'єктів ветеранського підприємництва, є суперечливими та викладеними таким чином, що містить в собі корупційні ризики і потенційні зловживання Законом, оскільки немає умов, які б обмежували від зловживань.

І це, тільки деякі з моментів, що, на жаль роблять цей законопроект неробочим та ризиковим.

З усією повагою до ідеї створення та прийняття Закону України «Про ветеранське підприємництво», вкрай необхідним є залучення Асоціації підприємців – ветеранів АТО до обговорення і формування тексту даного законопроекту. Надважливою задачею є перегляд його змісту та врахування зауважень ветеранської спільноти. Збереження прозорості, участі ветеранів у формуванні законодавства та врахування актуальних реалій військових подій є критично важливими для успішної реалізації законодавчих ініціатив (<https://blogs.pravda.com.ua/authors/poznjak/655ba36d91038/>). – 2023. – 20.11).

Блог на сайті «Українська правда»

Про автора: Ігор Попов, експерт Українського Інституту Майбутнього

Оборонні закупівлі мають стати прозорими і ефективними

Під час війни ставлення суспільства до можливої корупції ще більш жорстке, особливо прискіплива увага – до закупівель у сфері оборони. Скандальні журналістські розслідування привели до значного резонансу, кримінальних проваджень та кадрових рішень. Нещодавно було опубліковано звіт Рахункової палати про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, передбачених Міністерству оборони України

у першому півріччі 2023 року для придбання речового майна та забезпечення харчування військовослужбовців Збройних Сил України. Звіт підтвердив наявність проблем, перш за все при закупівлі продуктів харчування, і надав конкретні рекомендації по їх виправленню.

Перед новою командою Міноборони постають складні виклики – провести реформу закупівель, водночас забезпечити безперебійність постачання армії і повернути довіру суспільства до витрачання коштів платників податків. Для цього зроблено перші кроки, проте головна частина роботи ще попереду.

Приступає до роботи ДП «Державний оператор тилу», яке займатиметься всіма незбройовими закупівлями – продуктів харчування, обмундирування, медикаментів. Держпідприємство займатиметься і закупкою товарів у виробників, і логістикою – доставкою безпосередньо до військових частин. Вартість кожного товару буде оприлюднюватися «за одиницю» – для запобігання повторенню історій з резонансними «яйцями по 17». Щодо потреб тактичної медицини, то на особливому контролі – закупка якісних турнікетів. Директор «Державного оператора тилу» Арсен Жумаділов вже оприлюднив низку рішень, які мають подолати корупцію та здешевити ціни.

Важливим елементом громадського контролю за витрачанням бюджетних коштів стало формування Громадської антикорупційної ради при Міністерстві оборони України. До неї увійшли відомі журналісти та громадські активісти, які тепер отримали доступ до всіх контрактів, вичитують документи та угоди, розробляють рекомендації щодо прозорості процесів закупівель. Члени антикорупційної ради мають робочі зустрічі з посадовими особами міністерства та ДП, але також проводять публічну комунікацію з суспільством. Зв'язок двосторонній – громадський орган отримує скарги і пропозиції від суспільства, але також інформує громадян про проведену роботу і про реформи у процесі оборонних закупівель.

Наступний рівень контролю – парламентський, до речі Рахункова Палата є органом Верховної Ради України та надає

свої звіти перш за все депутатам. Звіт про стан оборонних закупівель вивчається у антикорупційному та оборонному комітетах, так само парламентський контроль має прослідкувати за виконанням рекомендацій аудиторів.

Важливим також є і залучення міжнародних партнерів до контролю за використанням отриманої допомоги та процесами закупівель. За кордоном вистачає критиків самого факту надання Україні допомоги, і підозри в непрозорому її використанні часто використовуються як аргумент у спорах. Генеральний інспектор міністерства оборони США Роберт Сторч очолить команду, яка буде займатися моніторингом американської допомоги Україні у сфері безпеки. Участь американських фахівців у процедурах контролю – додаткова гарантія для українців, які схильні довіряти неупередженості західних партнерів, і впевнені у їх високому професійному рівні. Також повний доступ іноземних аудиторів до всіх фінансових документів є важливим аргументом для отримання нових пакетів допомоги.

У своєму звіті Рахункова Палата також рекомендує вивчити та запровадити практичний досвід Національного агентства з питань запобігання корупції, який нівелює корупційні ризики щодо втрат бюджетних коштів унаслідок неефективного та незаконного їх використання в рамках здійснення розрахунків (попередня оплата) за укладеними договорами з закупівлі товарів, робіт і послуг. В Міноборони за інституційні реформи відповідає новий замміністра Станіслав Гайдер, який до цього кілька років успішно працював якраз у НАЗК, і володіє необхідним досвідом і компетенціями.

Контрактами щодо поставок озброєння у міністерстві займається «Агенція оборонних закупівель». Агенція створювалось за зразком натівської логістичної організації NSPA (NATO Support and Procurement Agency), щоб зробити закупівлі зброї для України прозорими та унеможливити корупцію.

Паралельно з реформами має бути надана правова оцінка і тим проблемам та зловживанням, які були виявлені. По кільком

зробленим передоплатам міністерство не отримало ні обіцяних поставок, ані повернутих коштів. В більшості випадків це стосується іноземних постачальників, тому розслідування даних справ відбувається з використанням механізмів міжнародної правової допомоги. Щодо справ в Україні, то принципово важливим є виявити, чи постачання за високими цінами були викликані терміновістю потреб під час перших тижнів війни, чи в частині цих контрактів буде виявлено корисний інтерес посадових осіб. Хід розслідувань також має перебувати під особливим парламентським та громадським контролем.

Головним індикатором успішності реформ буде довіра суспільства. ЗСУ – інституція з найбільшою підтримкою, і забезпечення захисників України якісним харчуванням, амуніцією та озброєнням – це першочергова вимога суспільства. А впевненість військовослужбовців у чесності поставок – необхідна складова бойового духу. Перші кроки і заяви нового керівництва Міноборони з цього приводу дають надію на позитивні зміни. Нещодавно міністр оборони Рустем Умеров сказав, що він ставиться до корупції, як до тероризму. З цим важко не погодитись. Але, і це головне, важливо щоб ці заяви було не декларативними тезами, а практичними діями, із зрозумілими результатами і невідворотними наслідками (<https://blogs.pravda.com.ua/authors/popov/655c5d47098d2>). – 2023. – 21.11).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Михайло Цимбалюк, народний депутат України

Наступ на фахову передвищу освіту

В Україні планують оптимізувати фахову передвищу та професійно-технічну освіту.

В освітянському середовищі все частіше говорять, що невдовзі планується чергова спроба ліквідації окремої ланки системи освіти – фахової передвищої, шляхом її влиття в систему профтехосвіти.

Зараз на розгляді у Верховній Раді України є проєкт закону «Про професійну освіту» – у документі запропоновано рішення щодо скасування Законів України «Про професійно-технічну освіту» і втрату чинності закону України «Про фахову передвищу освіту».

Відповідно, мова йде про повну ліквідацію фахової передвищої освіти, що є несумісним з рівнями освіти, визначеними статтями 10 та 16 Закону України «Про освіту». Відтак постає питання щодо майбутнього системи фахової передвищої освіти, яка зараз нараховує понад 700 закладів.

Заклади освіти готують фахівців за понад 3 тисячами освітньо-професійними програмами, а це 86% від загальної кількості освітніх програм різних рівнів освіти на 5 рівні Національної рамки кваліфікацій. За цими програмами здобувають освіту приблизно 800 тисяч осіб, серед них 342 тисячі – фахову передвищу освіту.

Без сумніву, що ліквідація фахової передвищої освіти призведе до посилення еміграції молоді через ускладнення доступу до освіти в результаті реорганізації закладів фахової передвищої освіти. До речі, в історії нашої країни ми вже мали прецеденти, коли відбувся необґрунтований процес оптимізації закладів профтехосвіти.

Окрім того, проста зміна назв не призведе до масового попиту серед молоді на підготовку робітничих кадрів. Тим більше, що зараз діє Закон України «Про фахову передвищу освіту», який став великим компромісом і мав би бути запобіжником закриття фахових коледжів. До речі, цю законодавчу ініціативу проголосували відносно недавно – у 2019 році нинішнім складом парламенту і тоді у Міністерстві освіти наголошували, що коледжі та технікуми існували у «невизначеному стані» після схвалення закону про вищу освіту. Але по факту спостерігаємо цілком протилежне. У Міністерстві освіти все ж таки націлені на оптимізацію цього рівня освіти.

Варто також не забувати і про те, що ліквідація фахової передвищої освіти буде гостро сприйнята освітянами фахових коледжів, студентами та їхніми батьками. В той

час, коли в Уряді обіцяли створення додаткових півмільйона робочих місць варто працювати над посиленням фахової освіти, випускники якої зможуть суттєво посилити трудовий потенціал нашої країни у відбудові України після нашої перемоги у війні.

Потенціал фахової передвищої освіти потребує розкриття у сфері підготовки фахівців для ринку праці, програм підвищення кваліфікації та адаптації ветеранів, центрів сприяння ветеранському підприємництву, осередків освіти дорослих, кваліфікаційних центрів.

Саме ці питання мають перебувати в центрі уваги, а не питання механічної ліквідації цілого рівня з непередбачуваними наслідками для держави (https://censor.net/ua/blogs/3456735/nastup_na_fahovu_peredvyschu_osvitu). – 2023. – 20.11).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Павло Фролов, народний депутат України від фракції «Слуга народу»

Безкоштовне зберігання у кріобанках репродуктивних клітин військових, продовження освіти для тих, хто повертається з окупації, обмеження ставки за споживчим кредитом 1% в день, збільшення оподаткування банків, страхування інвестицій від ризиків збройної агресії, цифрова поштова марка, новий очільник Фонду держмайна – детально про усі 34 проголосованих у парламенті законів 21-22 листопада

21 листопада, вівторок:

1. Постановою 10269 схвалили Заяву з нагоди 10-річчя Євромайдану та Революції Гідності.

2. Законом 0232 ратифікували Угоду про участь України у програмі ЄС «Механізм «Сполучення Європи», що передбачає фінансування Євросоюзом розвитку високопродуктивних, стійких і ефективно взаємопов'язаних транс'європейських мереж у сферах транспорту, енергетики та цифрових послуг.

3.Постановою 10230 призначили Максима Ковалю (ex-Голову Рівненської ОВА) на посаду Голови Фонду держмайна України.

4.Законопроектом 10203-1, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували поетапне збільшення граничної чисельності працівників НАБУ: у 2024 році – на 100 посад; у 2025 році – на 100 посад; у 2026 році – на 100 посад.

5.Законопроектом 10262, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували відновити повноваження НАЗК щодо повторної перевірки вже активів та майна е-декларантів у разі отримання нової інформації, а також щодо майна декларанта, набутого до зайняття посади.

6.Законопроектом 10060, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували вивести Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру із Офісу Генпрокурора в окремий орган прокуратури зі статусом окремої юр.особи, конкурсний відбір прокурорів САП, проведення зовнішньої незалежної оцінки (аудиту) ефективності діяльності САП, окрему Спеціалізовану дисциплінарну комісію прокурорів САП.

7.Законом 9656-д, прийнятим в цілому, підвищили для банків базову ставку податку на прибуток за результатами 2023 року до 50%, а з 2024 року – 25%, продовжили до 1 січня 2025 пільгу на ввізний ПДВ при імпорті дронів, тепловізорів та антидронових рушниць.

8.Законом 9307, прийнятим в цілому, визначили підстави припинення відповідних митних режимів та сплати митних платежів у разі примусового відчуження, вилучення, передачі товарів, майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану, підстави реалізації товарів, на які накладено арешт у кримінальному провадженні, в т.ч. передані АРМА.

9.Законопроектом 10168-2, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували мінімізувати поширені схеми ухилення від оподаткування під час здійснення платниками експорту сільськогосппродукції (зернових та олійних культур), а також схеми з неповернення в країну валютної виручки за такими операціями із встановлення мінімуму бази оподаткування

середнього показника міжнародних біржових котирувань на 10-й день кожного місяця, та змінивши порядок відшкодування ПДВ експортерам по цим операціям.

10.Законопроектом 10169-2, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували на період дії воєнного стану спростити митне оформлення експорту сільськогосподарської продукції (зернових та олійних культур) із внесенням до декларації реквізитів податкових накладних, зареєстрованих в Єдиному реєстрі податкових накладних.

11.Законопроектом 9450, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували уповноважити сільські, селищні, міські ради схвалювати двосторонні або багатосторонні угоди про транскордонне співробітництво для створення єврорегіону, а районні і обласні ради (виключно на пленарних засіданнях) – укладати та схвалювати двосторонні або багатосторонні угоди про створення єврорегіону, приймати рішення про утворення єврорегіону, про вступ до такого об'єднання або про вихід з нього, затверджувати статут єврорегіону та вносити до нього зміни, а до повноважень місцевих державних адміністрацій віднести реалізацію державної регіональної політики та розвиток транскордонного співробітництва, укладати відповідні договори з іноземними партнерами.

12.Законопроектом 10140-д, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували змінити процедури добору та кваліфіціювання суддів, скасувати стадії відбіркового іспиту, проводити спецперевірку після єдиного кваліфікаційного іспиту та за потребою визначеною ВККС – перевірку особистих морально-психологічних якостей кандидатів, скоротити навчання кандидатів з 1 року до 2 місяців (лише для майбутніх суддів, а не кандидатів), уповноважити ВРП затверджувати Єдині критерії для оцінки добросовісності та професійної етики судді (кандидата) після консультацій з ВККС, Радою суддів України та Громадською радою добросовісності.

13.Законом 9451, прийнятим в цілому, визначили, що засуджені до позбавлення волі, передані в Україну для відбування покарання, а також стосовно яких було прийнято рішення

про їх видачу в Україну (екстрадицію), відбуватимуть покарання у колоніях згідно з переліком, який затверджується Мінюстом, а підозрювані та обвинувачені, щодо яких було прийнято рішення про їх видачу в Україну (екстрадицію), утримуватимуться окремо від інших осіб, які перебувають під вартою.

14.Законом 5456-д, прийнятим в цілому, вирішили проблему існування в Україні двох Верховних Судів, встановили, що Верховний Суд функціонує на матеріально-технічній базі ВСУ та трьох вищих спеціалізованих судів, а судді ВСУ, обрані на посади до внесення змін до Конституції щодо правосуддя, продовжуватимуть здійснювати свої повноваження як судді Верховного Суду відповідної спеціалізації, судді ВСУ зараховуються до ВС – у касаційний суд тієї спеціалізації, яка відповідає спеціалізації відповідної судової палати судді ВСУ, з перевіркою на відповідність займаній посаді за критеріями компетентності, професійної етики та доброчесності.

15.Законом 9591, прийнятим в цілому, встановили, що громадяни, які проживали на ТОТ, мають право на здобуття або продовження здобуття освіти в інших регіонах України за рахунок коштів державного/місцевого бюджету з наданням місця в гуртожитку на час навчання із правом на визнання результатів навчання на ТОТ в уповноважених установах у порядку, визначеному МОН (річне оцінювання або ДПА), а для проф, проф-тех освіти, фахової передвищої та вищої освіти – у порядку, визначеному КМУ.

16.Законопроектом 10177, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували надати здобувачам вищої освіти право вибору освітніх програм, ВНЗів, видів, форм і строку здобуття освіти, освітніх компонентів, рівня їх складності, розширити практику міждисциплінарних освітніх програм на всі рівні вищої освіти, припинити з 2023 року прийом на навчання для здобуття освітнього ступеня бакалавра, магістра за заочною та вечірньою формами здобуття освіти та для здобуття освітнього ступеня молодшого бакалавра, удосконалити структуру стандартів вищої освіти.

17.Законом 9024-д, прийнятим в цілому, уповноважили Міненерго визначати перелік нафти та нафтопродуктів, які повинні входити до складу мінімальних запасів нафти та нафтопродуктів, їх співвідношення (нафтопродукти – не менше 1/3 сумарного запасу) та обсяг, які зобов'язані створювати та зберігати оператори та суб'єкти ринку, із мінімальним запасом нафти/нафтопродуктів в залежності від введеного в обіг обсягу нафти/нафтопродуктів за базовий рік, але не менше 250 тонн, та року виникнення цих зобов'язань від 3% протягом першого року до 24% протягом восьмого року та кожного наступного року.

18.Законопроектом 5629, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували новий обмежувальний захід, що застосовується до осіб, які вчинили домашнє насильство – заборона наблизитися на визначену відстань до особи, яка постраждала від домашнього насильства з обов'язком носити електронний засіб контролю і за письмовою згодою постраждалої або її законного представника.

22 листопада, середа:

1.Законопроектом 8329, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували запровадити відповідальність посадових осіб у випадку неповідомлення про вчинення домашнього насильства стосовно дитини та про сексуальне домагання, збільшити до 24-х годин строк затримання осіб у випадках вчинення ними домашнього насильства, насильства за ознакою статі або невиконання термінового заборонного припису, збільшити строк розгляду таких справ до 15 днів для невідворотності притягнення кривдника до відповідальності, зобов'язати суди під час розгляду справ про відповідні адмін. правопорушення в обов'язковому порядку направляти осіб на проходження програми для кривдників.

2.Постановою 10275 схвалили Заяву у зв'язку з 90-ми роковинами Голодомору 1932–1933 років в Україні.

3.Усунули неузгодженості у прийнятому в цілому Законі 9111 щодо спрощення порядку обліку, звітування, реєстрації та визнання товарів гуманітарною допомогою.

4.Постановою 10271 затвердили рішення РНБОУ про застосування секторальних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) до росії та білорусі в оборонно-промисловій сфері на 50 років.

5.Постановою 10276 передали з балансу Автобазу Управління справами Апарату Верховної Ради до сфери управління Міноборони 24 автомобілі, запасні частини та інші матеріальні цінності до них.

6. Постановою 10243 звернулися до новообраних Сейму і Сенату Республіки Польща щодо продовження плідної подальшої співпраці між народами Польщі та України.

7.Постановою 10223 на період дії воєнного стану в Україні + 30 днів уповноважили начальника Наталинської сільської військової адміністрації Красноградського району Харківської області здійснювати повноваження Наталинської сільської ради, її виконкому, Наталинського сільського голови.

8.Законопроект 9432, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували офіційно закріпити статус англійської мови як однієї з мов міжнародного спілкування в Україні, визначити категорії посад, кандидати на зайняття яких зобов'язані володіти англійською мовою, унормувати особливості застосування англійської мови в роботі органів державної влади, органів влади АРК, органів місцевого самоврядування, підрозділів екстреної допомоги населенню, під час перетину державного кордону, у сферах освіти, культури, транспорту, охорони здоров'я.

9.Законом 8313, прийнятим в цілому, забезпечили демобілізованих військовослужбовців відпочинком тривалістю 60 робочих днів з виплатою двомісячного грошового забезпечення впродовж мобілізаційного періоду за рахунок Держбюджету, надали працівникам право на грошову компенсацію за всі не використані ними дні щорічної відпустки у разі їх призову на військову службу під час мобілізації або із числа резервістів на особливий період, надали роботодавцю право відмовити працівнику у наданні будь-якого виду відпусток (крім

відпустки у зв'язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку) у період дії воєнного стану, якщо такий працівник залучений до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури, до виконання робіт та виробництва товарів оборонного призначення або до виконання мобілізаційного завдання (замовлення).

10.Законом 8395, прийнятим в цілому, розділили поняття «соціально-культурні послуги/заклади» на «соціальні» та «культурні», а також визначили перелік державних соціальних нормативів у сфері культури, до яких включено: мінімальні стандарти забезпечення населення культурними послугами, нормативи забезпечення населення закладами культури та закладами освіти сфери культури.

11.Законом 8011, прийнятим в цілому, встановили, що у період дії воєнного стану військовослужбовці, поліцейські, особи рядового і начальницького складу ДСНС та ДКВС, особи начальницького складу управління спеціальних операцій НАБУ, які беруть безпосередню участь у бойових діях, мають право на безоплатне отримання медичної послуги, пов'язаної із забезпеченням реалізації їхнього права на біологічне батьківство (материнство), зокрема на здійснення забору, кріоконсервації та зберігання їхніх репродуктивних клітин на випадок втрати репродуктивної функції при виконанні обов'язків із оборони держави.

12.Законом 9015, прийнятим в цілому, встановили, що страхування прямих інвестицій, в тому числі страхування інвестицій в Україні від ризиків, які можуть бути спричинені збройною агресією, бойовими діями та/або тероризмом, здійснюється виключно за умови спрямування таких інвестицій на створення об'єктів та інфраструктури, необхідної для розвитку переробної промисловості та експорту товарів (робіт, послуг) українського походження.

13.Законом 9422, прийнятим в цілому, запровадили обов'язковий для встановлення у договорі (крім забезпечених заставою/іпотекою) показник «денна процентна ставка за споживчим кредитом» із розміром максимум

1% у день від загального розміру кредиту (зараз 2-3%), продовжили мораторій на застосування заходів впливу Нацбанку щодо обов'язку приймати рішення про віднесення банку до категорії проблемних або неплатоспроможних.

14. Законом 8280, прийнятим в цілому, врегулювали питання випуску цифрової поштової марки – унікального віртуального активу, який посвідчує майнові права на цифрове зображення поштової марки як об'єкта цивільних прав, що не може бути замінений аналогічним віртуальним активом без зміни вартості/сутності, а також встановили, що порядок використання цифрової поштової марки визначається оператором поштового зв'язку.

15. Законом 8423, прийнятим в цілому, надали право носіння та використання спеціальних засобів захисту персоналу операторів поштового зв'язку, який пройшов спеціальну підготовку.

16. Відхилили законопроект 9463 щодо заходів з покращення якості мобільного зв'язку у сільській місцевості, контролю за виконанням ліцензійних зобов'язань мобільними операторами із забезпеченням населення покриттям 90% середньою швидкістю передавання даних не менше 2 Мбіт/с, запровадження моніторингу якості покриття споживачами (краудсорсингом), виконання операторами (провайдерами) телекомунікацій рішень РНБО України в частині вимог щодо обмеження або припинення надання телекомунікаційних послуг і використання телекомунікаційних мереж загального користування та інших санкцій в сфері телекомунікацій (https://censor.net/ua/blogs/3457159/bezkoshtovne_zberigannya_u_kriobankah_reproduktyvnyh_klityn_viyiskovyh_prodovjennya_osvity_dlya_tyh). – 2023. – 22.11).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Юрий Ванетик, адвокат, член Совета директоров международного правозащитного агентства WEST SUPPORT (США)

Вода не станет сразу прозрачной, она будет какое-то время сильно мутной, но уже точно не будет полностью грязной...

Еврокомиссия рекомендовала ЕС начать переговоры о вступлении Украины. Официальный Брюссель подчеркивает, что Киев уже запустил 90% реформ, которых от него требовал Евросоюз. Нужно внедрить в жизнь еще несколько. Один из интересных пунктов – разработать и реализовать закон о лоббизме.

Известно, что до 20 марта следующего года украинское правительство должно внести в парламент законопроект о лоббистской деятельности в Украине. А в самой Раде уже формируют рабочую группу, которая нарабатывает соответствующий вариант с целью, в частности, разграничить понятия «адвокация» и «лоббирование».

Не секрет, что развитие демократического плана страны пытаются вывести в правовую плоскость и прозрачность вещи, которые в коррумпированных государствах (либо тех, что еще в процессе развития демократических правил) держатся в основном на криминале. Как пример – тот же каннабис или, допустим, проституция. Это далеко от правильного, но такие вещи в определенных странах начали выводить на поверхность. Есть явления, которые невозможно истребить. Поэтому, самый лучший способ – их регулировать.

Влияние на правительства будет всегда и везде. В США, например, довольно проблемные законы. Но, у нас есть законодательная логика, которая говорит, что если кто-то желает влиять на кого-то (это может быть от имени компаний, организаций, иностранных бизнесов или целых стран), влиять на американских политиков, в частности, то нужно об этом рассказывать и работать по четким правилам.

Иметь правила – это не значит, что все и везде так будут делать или же всегда уже делают. Но, плоскость восприятия вопроса сразу меняется. Уже те, кто станет полностью игнорировать подобные законы, будут восприниматься в обществе вредителями. Те, кто как-то будет пытаться обойти эти законы, все равно дадут о себе знать рано или поздно и общество выдаст им должную оценку.

Приведу пример. Есть, например, какой-то крупный украинский банк (тот же «Приватбанк», каким он был когда-то, не сейчас). Понятно, что большие банки хотят, чтобы законы как-то им помогали, политики как-то им содействовали получать первыми и в полном объеме рефинансирование и так далее. Банки очень заинтересованы, чтобы какие-то правила менялись, помогая им оперировать более эффективно и прибыльно. И это так везде. А когда говорят, мол, «лоббирование – это ужас; это звучит страшно и странно; это что-то запрещенное» и так далее, то все равно же это делалось, только люди ходили по разным кабинетам и закулисно договаривались. Все равно это было, но не «в белую». А как только новая плоскость в подходе появляется, то таким ходакам сразу дается понять, мол, «да, вы можете пытаться влиять на принятие решений, но должны (обязаны) рассказывать о том, что вы делаете, работая в рамках определенных правил, и не имеете права давать взятки, но можете делать пожертвования вполне легально». Об этих пожертвованиях потом напишут журналисты, общество будет об этом читать и знать. Вот что имеется в виду под открытостью, прозрачностью и правилами.

Правду говоря, и это все далеко не идеально. Но, намного лучше, чем действовать как в каком-то темном переулке. Есть вещи, без которых, очевидно, все равно не будет ничего функционировать. Но, если их выявлять и создавать для них четкие правила, то будет только легче контролировать ситуацию и вреда любой стране будет значительно меньше.

Закон о лоббировании для Украины (и не только для нее, а для многих стран, где это запрещали и не понимали в свое время) – возможность смягчить политическую коррупцию и дать картину, чтобы все понимали, что именно делают те, кто сейчас втихую и так лоббируют вопросы. Когда-то банально покупали политиков и это делалось втихаря, хотя все об этом знали или предполагали, но все осуществлялось «в черную». Сейчас лоббисты будут вынуждены работать по правилам, смогут конкурировать между собой уже в рамках закона, будут находить уже какие-то

другие способы решения проблем, нежели просто покупка политиков. Такие люди поймут, что уже стало тяжело скрываться и это, по идее, со временем должно только улучшить правила самой игры: влияние на политиков будет более сдержанным, более достойным, продуманным и цивилизованным. Будет больше конкурса во влиянии. Сразу будет видно, кто именно что делает и в интересах кого. Это уже выведет общество на иной уровень мышления. Не всех, но очень многих точно.

Я прекрасно знаю эту тему, очень хорошо знаю законы США. Но, больше хотел бы говорить не столько о законах, которые уже есть, сколько о самой философии того, как это способно помочь.

Я часто коммуницировал с немного старомодными бывшими олигархами Украины. (Беру Украину, как пример, ибо сейчас речь идет именно об Украине). Они действительно боятся слов «лоббирование» и «PR». Но, в то же самое время, они рвутся вперед и хотят, чтобы американские политики их поняли, поддержали, решили для них какие-то вопросы в Украине и США, кого-то куда-то пристроили и тому подобное. Но, такие люди не хотят, чтобы кто-то знал, что они кого-то о чем-то просят или пытаются в чем-то убедить. А как только этот менталитет сломается, то лоббирование и PR станут далеко не постыдными или устрашающими.

В США лоббирование – это очень престижно. У нас очень многие лоббисты – опытные юристы, которые являются партнерами в больших и престижных фирмах. Многие работают в Вашингтоне, достойно себя чувствуют. Те, кто ведут лоббирование для больших компаний, получают очень высокие зарплаты. Часто у лоббистов позиции престижнее и выше, чем даже у CEO этих же компаний.

Естественно, люди, которые не регистрируются лоббистами, но имеют высокий статус и пробивают вопросы (как, к примеру, Джулиани, которого конкретно называли «лоббистом Харькова» и так якобы и было прописано в его контракте с отдельными одиозными беглецами), в итоге получают

политическую и общественную пощечину. Потому, что такие люди всячески старались скрыть, что они занимались лоббированием. У нас реально стыдно, если ты не регистрируешься, но лоббируешь те или иные интересы, а потом об этом становится всем известно. Если же ты все делаешь по правилам, то и не будет тебе какого-то морального подзатыльника и негативного оттенка на тебе, а, наоборот, все будет восприниматься профессионально и четко.

Поэтому, думаю, такого типа законы, как закон о лоббизме (даже если они новые и, возможно, в начале не до конца в чем-то продуманы), все равно выведут дела «на чистую воду». Опять же, я не говорю, что США – однозначно хороший пример для всех, но, в данной ситуации, у нас в стране все намного прозрачнее и правильнее выглядит, чем часто происходит в той же Украине. Вода не станет сразу прозрачной, она будет какое-то время сильно мутной, но уже точно не будет полностью грязной...

Различные структуры (те же банки) поймут, что если они уже должны будут по закону рассказывать о том, кто, какие и на каком уровне интересы отстаивает, то придется думать о том, как смягчить цели. Что я тут имею в виду. Раньше структуры однозначно хотели получить определенный профит для себя, их цель была единственная – разбогатеть. Сейчас же придется все это смягчать и говорить обществу, мол, «мы хотим того-то и того-то, но это поможет не только нам, а всей индустрии, отрасли, поможет людям простым, например, сохранить или приумножить собственные ресурсы» и так далее. То есть, минувшая цель исключительно наживы может быть повернута на гуманные вещи, и в эти новые цели уже впишется социальный бенефит. Это – очень важно.

Поэтому, прозрачность – это когда берешь вещи, которые все равно будут происходить, но мотивируешь их, чтобы они происходили открыто. Кто будет покупать где-то на улице в подворотне тот же каннабис, если его можно купить в магазине легально и без преследований? Да, он, возможно, будет

стоять дороже, но будет легальность со всеми вытекающими обстоятельствами и последствиями. Будут платиться налоги в бюджет, а не деньги продолжают оседать в каких-то карманах неизвестно кого. Будет все открыто и очень многое в итоге поменяется (https://censor.net/ua/blogs/3457233/voda_ne_stanet_srazu_prozrachnoyi_ona_budet_kakoeto_vremya_sylno_mutnoyi_no_uje_tochno_ne_budet_polnostyu). – 2023. – 23.11).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Олексій Мовчан, нардеп від Слуги народу, голова підкомітету з питань регулювання публічних закупівель Комітету ВРУ з питань економічного розвитку

Перезапустити систему управління держпідприємствами: чому корпоративну реформу більше не можна відкладати

Маємо історичний шанс завершити реформу корпоративного управління та відкрити світовий ринок інвестицій для українських державних підприємств.

Зайвим буде говорити про те, як гостро потребує фінансової підтримки Україна саме зараз. І партнери роблять багато в цьому напрямку.

Та всі потреби вони не закрийють. Україна потребуватиме інвестицій у гігантських обсягах. Приватні міжнародні партнери будуть готові вкладати свої гроші у відбудову нашої країни лише за умови прозорих структур управління.

Велика частина таких фінансів буде залучатись й державними підприємствами (ДП).

Це історичний шанс для України просто зараз завершити реформу корпоративного управління, яка почалася аж 8 років тому.

Законодавча база управління ДП уже давно застаріла, містить конфліктуючі положення на рівні нормативних документів. Це стримує розвиток ДП, не відповідає їх інвестиційним потребам та робить їх роботу неефективною. Підприємствами повинні управляти професійні

та незалежні менеджери, а не ставленики чиновників.

Саме сучасні принципи корпоративного управління допоможуть забезпечити ефективну і прозору роботу державних підприємств, які приносять прибуток та виконують важливі соціальні функції. Яким чином цього можна досягнути? По-перше, зменшити політичний вплив держави в управлінні операційними процесами державних підприємств. По-друге, надати повноваження наглядовим радам здійснювати стратегічне планування розвитку державних підприємств. По-третє, розмежувати питання управління ДП та формування державної політики між керівництвом підприємств та владою. І останнє, але вкрай важливе – зробити державні підприємства інвестиційно привабливими.

Щоб конкурувати за інвестиції, державним підприємствам необхідно говорити з інвесторами мовою бізнесу і діяти за зрозумілими в цивілізованому світі правилами. Які це правила? Наприклад, зменшення політичного впливу держави на операційне управління ДП, прозорість та відкритість підприємств, і головне, їхня інвестиційна привабливість.

Але корпоративна реформа стосується не лише відбудови. Наприклад, оборонний комплекс, який потребує величезних інвестицій, переважно представлений державними підприємствами.

Робота з партнерами, залучення інвестицій, розширення виробництва – все це потребує нової системи управління, зрозумілої нашими партнерам.

Водночас ефективніша робота державних підприємств – це і більші податкові надходження, більше робочих місць.

Крім того, завершення реформи корпоративного управління записане в угоді про макрофінансову підтримку з Європейським Союзом. Це також один зі структурних маяків останнього меморандуму України та Міжнародного валютного фонду (МВФ). Від цього залежить отримання Україною не лише \$15,6 млрд у межах нової

програми фінансування, а й в рази більших сум допомоги упродовж наступних чотирьох років.

Завершальний законодавчий етап цієї реформи – ухвалення законопроекту №5593-Д. Саме його найближчим часом мають розглянути профільний парламентський комітет та народні депутати у другому читанні.

Зокрема закон допоможе удосконалити аспекти, які зараз не дають можливості в повній мірі запровадити сучасні механізми корпоративного управління в державних підприємствах. Закон, по-перше, розмежує функції власника, органу, який формує політику, та регулятора, які виконують Уряд та органи управління. По-друге, зменшить вплив політичної влади в управлінні державними підприємствами, щоб їх зміна не впливала на розвиток підприємств. По-третє, розширить повноважень наглядових рад в управлінні державних підприємств – вони зможуть затверджувати стратегічні плани розвитку та відповідатимуть за його втілення.

Між першим і другим читанням минуло вже майже два роки. Початок широкомасштабного вторгнення трохи загальмував реформу. Але саме зараз час прискорити її реалізацію. Інакше ми втратимо такий дорогоцінний час і можливість для посилення оборонного комплексу і повноцінної відбудови країни.

До того ж це буде поганим сигналом для наших міжнародних партнерів – в Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), МВФ, ЄС, G7. Сигналом про те, що Україна готова декларувати свій цивілізаційний вибір, але не готова його підтвердити відповідними діями.

Тож у нас є лиш один шлях. Завершити роботу над законопроектом 5593-Д та ухвалити його. Я дуже сподіваюся, що колеги-парламентарі підтримають завершення реформи та початок шляху повноцінного перезавантаження в управлінні державними підприємствами (https://censor.net/ua/blogs/3457369/perezapustyty_systemu_upravlinnya_derjpidpryyemstvamy_chomu_korporatyvnu_reformu_bilshe_ne_mojna_vidkladaty). – 2023. – 23.11).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Павло Себастьянович, підприємець, громадський діяч

Податкова реформа, яка не на часі

Давно нічого не писав про податки

Оскільки будь-яка пропозиція нової податкової системи зустрічається вороже як правлячим класом, так і носіями інших світлих ідей, спробую зробити такий маневр – описати напрямок реформування нашої податкової системи.

Як мудро зауважив мій друг Сергій Гайдай, «формула ідеальності звучить так: системи немає, а її функція виконується». Це визначення взято з ТРВЗ – теорії вирішення винахідницьких завдань. Ідеальна податкова система словами Зеленського «податкова без податківців»

Почнемо з «одіозного» податку – податку на додану вартість. Перше, що необхідно зробити, якщо нова влада наважиться його зберегти – це забрати адміністрування з податкової служби. З адмініструванням ПДВ впорається відділ моніторингу в мінфіні або банківський фінтех. Друге – скасувати перші події, авансові платежі. Третє – впровадити автоматичне відшкодування, тобто. автоматичне підбиття балансу з бюджетом наприкінці кожного місяця. Четверте – запровадити перерахування ПДВ до бюджету безпосередньо під час роздрібної купівлі. Зрозуміло, що в процесі такого поступового переходу ефективна ставка ПДВ збільшуватиметься (сьогодні вона 8,5%), а отже, зі збільшенням надходжень до бюджету номінальна ставка має знижуватися та прийти теоретично до 8,5% з кожної покупки. Альтернативний четвертий пункт – ПДВ зніматиметься не в момент роздрібної купівлі, а за кожної фінансової транзакції в ланцюжку створення доданої вартості зі ставкою приблизно 1-2%, яка вираховується на базі попереднього кварталу.

Податок з прибутку має бути замінений на податок на виведений капітал (Естонія). Це перше. Друге – ставку податку на виведений капітал та ставку на ФОТ потрібно

прирівняти, щоб не спотворювати статистику (кесарю кесарево). Третє – у зв'язку з тим, що податок на прибуток, як і податки на зарплату, оподатковуються ще і податком на додану вартість, незрозуміло, навіщо залишати так багато податків на ту саму базу? Надходження від податку на прибуток та податків на ФОП можуть бути трансформовані у надходження від ПДВ. Піднімаємо ставку ПДВ на розмір, пропорційно надходженням від ППП, ПДФО, ВЗ та ЄСВ.

Податок на комерційну нерухомість має бути пов'язаний із податком на землю, вони повинні зараховуватися одне в одного. Податок на нерухомість із приватних осіб має зараховуватися у ПДФО.

Цікаво, чи в мене одного викликають подив наклеєні на пляшку акцизні марки? Невже немає способу стягувати акциз іншим способом? Під час виробництва, продажу? Невже складно оцінити продуктивність тютюнового заводу та стягувати акциз безпосередньо з виробника, чим бігати по всій країні за бабусями, які продають сигарети вроздріб?

Також є пропозиції залишити лише податок на нерухомість та перерахувати всі надходження на квадратні метри та таким чином наповнювати бюджет. Є пропозиції наповнювати бюджет лише податком на землю, що дуже легко адмініструється, вся земля внесена до геокадастру, кожна ділянка має власника. Все це має право на життя і потребує лише сміливості від політичного кривництва.

Мені більше подобається перехід від системи, що діє в Україні зараз, до системи плати за ресурси. За користування фінансовою інфраструктурою (податок на транзакцію), за користування землею, за надра (рента), за частоти, за дороги, за залізницю, повітряний простір, акцизи на тютюн та алкоголь.

Сьогоднішня система крім корупції податкових органів має велику ваду – підприємець є податковим агентом. Платниками податків є всі громадяни, але обов'язок збирати податки з населення та сплачувати їх до бюджету лежить на підприємці. Таким чином підприємництво є ризикованою діяльністю, оскільки величезна кількість кримінальних чиновників полюють

на гроші, які підприємець зібрав із населення. Внаслідок цього частина податків у підприємця конфіскує державний кримінал, до бюджету ці податки не потрапляють.

А якщо з підприємця зняти обов'язок збирати та перераховувати податки, а трансформувати податки у плату за користування ресурсами – то й полювати силовикам буде нема за ким, а податкова служба просто зникне. Функція надходження до бюджету збережеться, а податкової служби не буде (https://censor.net/ua/blogs/3457451/podatкова_reforma_yaka_ne_na_chasi). – 2023. – 23.11).

Блог на сайті «Lv.ua»

Про автора: Анатолій Бондарчук, аналітик Громадянської мережі ОПОРА

200 тисяч дронів замість виборів

Якби не російське повномасштабне вторгнення, у жовтні 2023 року українці обирали б Верховну Раду нового скликання, а у березні 2024 року – Президента. Втім, українське законодавство забороняє проведення виборів в умовах воєнного стану.

Попри це, останні кілька місяців у публічному просторі лунають голоси на користь того, щоб вибори в Україні відбулися у заплановані терміни. Про це писали ЗМІ, говорили опозиційні політики, а окремі урядовці не могли чітко заперечити можливість проведення виборів в умовах війни.

б листопада Володимир Зеленський у своєму зверненні зазначив, що зараз, в умовах оборони, “вибори не на часі”. І це гарний сигнал. Однак, цілком можливо, ідея виборів невдовзі знову стане актуальною.

У цьому тексті Громадянська мережа ОПОРА ще раз нагадує, чому проводити вибори в умовах війни – незаконно, небезпечно та нераціонально. Ми обрали кілька типів вкрай потрібних війську озброєнь, на які можна спрямувати кошти, котрі могли б піти на проведення виборів. Якщо це озброєння не придбати, то ціна перемоги для України може значно вирости.

Вибори і війна несумісні

Цю тезу добре пояснено в заяві, яку підписали понад 100 громадських організацій, зокрема й ОПОРА. Ініціатори заяви нагадують, що законодавство забороняє проведення виборів під час воєнного стану. Вони звертають увагу, що перед Україною постануть екстремальні безпекові й операційні виклики, які не можливо подолати жодними змінами до законодавства: знищена інфраструктура, фактична неможливість забезпечити повну безпеку всіх учасників виборчого процесу, необхідність забезпечити право голосу більше як 7 млн громадян, переміщених за кордон і всередині країни, та понад 1 млн захисників, складність залучення поліції – частини Сил Оборони України – для охорони виборів тощо.

Автори заяви наголошують, що, оскільки ~20% території нашої країни окуповані або є місцем бойових дій, ще ~20% перебувають у зоні безпосередньої досяжності артилерійських установок, а ракети і безпілотники запускають по всій країні, це створить безпрецедентні та невинуваті ризики. Ймовірна масована ракетна атака в день голосування унеможливить доступ громадян до дільниць та зірве виборчий процес. Відповідно, низька явка, призведе до втрати легітимності як процесу, так і виборчих органів.

Крім цього, в заяві наголошено, що витрати на президентські та парламентські вибори (орієнтовно 9,5 млрд грн), “є невиправданими та цинічними, адже Україна все ще бореться за своє існування і потребує більше зброї та боєприпасів...”. І з цією тезою не можна не погодитися, якщо мислити раціонально. Тож ми пропонуємо витратити ці кошти на безпілотну авіацію (БПЛА).

Чому безпілотники і до чого тут The Economist

Російське повномасштабне вторгнення змусило Україну переглянути оборонний бюджет – він виріс удесятеро. У 2021 році він становив майже 124 млрд грн, а на 2024 рік запланували вже 1 трлн 164 млрд грн. Крім того, Україна отримала та продовжує отримувати військову допомогу на десятки мільярдів доларів. Особливо вагомий внесок тут зробили

Сполучені Штати та країни Євросоюзу – майже на 44 млрд доларів та 25 млрд євро відповідно.

Однак навіть такі величезні ресурси не закривають усі потреби українського війська. Російський бюджет на військову кампанію 2024 року перевищує український у 2,5 рази, тому, щоб перемогти ворога, Україні потрібно дуже багато зброї. Так, у грудні 2022 року в інтерв'ю The Economist Головнокомандувач Збройних Сил України Валерій Залужний зазначив, що лише для виходу на рубежі 23 лютого 2022 року українській армії потрібно 300 танків, 600-700 бойових машин піхоти (БМП) та 500 гаубиць. Крім того, для перемоги потрібна перевага в небі, якої в українських військ наразі немає.

Звісно, 9,5 млрд грн, які можуть піти на проведення президентських та парламентських виборів у 2024 році, на все це не вистачить. Якщо бути чесними, багато потрібного Україні озброєння не можна просто взяти і купити на ринку – потрібна політична воля продавців і купа інших чинників. Справді якісно допомогти Україні можуть лише західні союзники, надавши необхідну військову техніку. Втім, за “виборчі” гроші можна суттєво посилити безпілотну авіацію, яку Валерій Залужний у своїй нещодавній колонці для The Economist назвав важливим компонентом завоювання неба та подолання позиційного характеру воєнних дій, який став проявлятися з літа 2023 року.

Саме тому українським військовим дуже потрібні безпілотники. Зокрема, якщо говорити про дрони великого радіусу дії, то необхідні і розвідувальні, і ударні апарати. З одного боку, росіяни часто збивають безпілотники, з другого – це порівняно недорогий та ефективний засіб ураження, який допомагає зберігати життя українських військових, з третього – росіяни залучають значні фінансові ресурси для розвитку безпілотної авіації зокрема FPV дронів-камікадзе з тепловізійними камерами, які вони вже почали використовувати на фронті.

На останню проблему постійно звертає увагу волонтер та блогер Сергій Стерненко, який зібрав кошти на купівлю майже 16 тис. дронів-камікадзе для потреб українського війська. За його словами, якщо держава не кине

зараз великі ресурси на цю галузь, за декілька місяців ситуація різко погіршиться для наших військ. Тож поки Уряд у своєму темпі працює над нарощенням виробництва дронів, на безпілотну авіацію постійно змушені збирати кошти і небайдужі громадяни, чії родичі та друзі служать у Збройних Силах, і самі військові для своїх підрозділів, і відповідальний бізнес, і волонтери, які допомагають армії.

На що можна витратити гроші: “Бобри” і не тільки

Розпочнемо з FPV, які в ролі дронів-камікадзе стали дуже популярними під час російського вторгнення в Україну. Це безпілотні літальні апарати, оснащені функцією First Person View (“вид від першої особи”). Вони порівняно дешеві – залежно від моделі коштують від кількох сотень доларів – і можуть знищувати військову техніку та живу силу ворога на віддалі до 10 км. Залежності від вартості БПЛА на 9,5 млрд грн можна придбати 200-300 тис. дронів-камікадзе різного виробництва.

Далі перейдемо до розвідувальних апаратів. У листопаді 2022 року фонд “Повернись живим” оголосив збір на придбання 25 безпілотних комплексів Shark, створених компанією Ukrspecsystems для спостереження та коригування вогню, за 325 млн грн. За кошти, які пішли б на проведення виборів, можна придбати 730 таких комплексів.

Оскільки виробник може не впоратися з таким замовленням, тому частину коштів варто віддати на інші потреби. Наприклад, фонд “Повернись живим” нещодавно передав Головному управлінню розвідки Міністерства оборони оперативно-тактичний безпілотний авіаційний комплекс PD-2. Він призначений для повітряної розвідки та бойового застосування як носій бомбового навантаження до 3 кг. Як повідомив у фейсбуці директор фонду Тарас Чмут, комплекс має дальність керованої роботи до 180 км, захищену систему зв'язку, 30-ти кратну денну камеру, тепловізор з 5-кратним зумом та можливістю перебувати у повітрі до 8 годин. Його загальна вартість із шасі та двома літаками сягає майже 30 млн грн. Тобто за всю суму грошей, які можуть бути витрачені на

вибори в умовах війни, можна придбати більш як 300 таких комплексів.

У сфері аеророзвідки слід звернути увагу на дрони Mavic та Matrice. Крім функції спостереження, на ці квадрокоптери можна чіпляти всілякі “сюрпризи”. Простіший DJI Mavic 3 в середньому коштує 90 тис. грн, тож за 9,5 млрд грн можна придбати орієнтовно 90 тис. таких дронів із додатковою батареєю та системою скидання вантажів. Потужніших за характеристиками DJI Mavic 3T можна купити трохи більше – 40 тис. одиниць, а DJI Matrice 30T – 35 тис. одиниць.

Крім розвідувальних, слід звернути увагу й на ударні БПЛА – зокрема турецькі Bayraktar’и, які добре зарекомендували себе на полі бою. У червні 2022 року на купівлю чотирьох таких літальних апаратів фонд Сергія Притули зібрав 600 млн грн. Вартість одного безпілота складала 150 млн грн, тобто за 9,5 млрд грн можна придбати трохи більш як 60 таких літальних апаратів. Також влітку минулого року “Повернись живим” вперше в Україні придбав та передав військовим один комплекс Bayraktar TB2, який складається з трьох безпілотників, системи повітряного зв'язку, мобільного комплексу наземного управління, наземного терміналу передачі даних, системи розпізнавання “свій-чужий” і кількох десятків керованих авіаційних боєприпасів. Така покупка обійшлася в орієнтовно 630 млн грн. За кошти, які можуть бути витрачені на вибори, можна закупити 15 таких комплексів.

Серед ударних безпілотників українського виробництва варто згадати БПЛА “Морок”. У жовні 2023 року фонд Сергія Притули спільно з блогерами Сергієм Стерненком та Ігорем Лаченковим збрали 175 млн грн на купівлю 100 таких апаратів, які здатні нести 30 кг корисного навантаження на відстань до 800 км. Вартість одного безпілота – 1,75 млн грн, тож на 9,5 млрд грн, можна купити майже 5,5 тис. таких апаратів.

Дещо дорожчим є український БПЛА “Бобер”, здатен вражати цілі на відстані 800 км. Саме такі дрони літали в гості у Москву й наробили збитків на понад 900 млн доларів у Криму, на інших окупованих територіях і

військових об'єктах ворога. Вартість одного “Бобра” – орієнтовно 4 млн грн. У жовні 2022 року, після перших масованих атак на українську енергетику, волонтери Сергій Стерненко та Сергій Притула оголосили збір “на помсту”, 200 млн грн із якого пішло на купівлю 52 “Бобрів”. Ще 45 “Бобрів” було придбано в рамках проекту “Black Box” від фонду “Повернись живим” та Ігоря Лаченкова. Тобто якщо витратити всі 9,5 млрд грн на “Бобри”, можна купити майже 2400 таких “пташок”.

Серед ударних безпілотників невеликого радіуса дії слід виокремити українські дрони-камікадзе RAM II UAV. Повністю заряджений БПЛА з 4-кг бойовою частиною може діяти на відстані 30 км від місця запуску і виконувати спостереження та бойові завдання. Вартість одного комплексу (10 дронів-камікадзе і станція управління) становить 20 млн грн. Якщо спрямувати гроші, які можуть піти на вибори в умовах війни, на такі дрони, можна купити 475 комплексів, зокрема щонайменше 4750 дронів-камікадзе, бо станції управління, ймовірно, можна використовувати повторно.

Це ж було вже

Нагадаємо, що напередодні повномасштабного вторгнення ОПОРА у колонці для “Мілітарного” писала, куди можна переспрямувати щонайменше 14 млрд грн, закладених у бюджеті-2022 на субвенцію на соціально-економічний розвиток та інфраструктурну субвенцію, які народні депутати використовували для самопіару. Аналітики запропонували витратити ці кошти на бойову авіацію, самохідні артилерійські установки (САУ), протиповітряну оборону (ППО) та протикорабельні ракети. Тоді нас у силу об'єктивних причин послухали, і бюджетні гроші пішли на потреби Сил Оборони.

Надія є

Сподіваємося, що так буде і цього разу. Україна, за різними даними, щодня втрачає по 300-400 дронів. Із них майже 50 апаратів – це розвідувальні дрони. Ще частина – FPV-дрони (“камікадзе”), які вражають ворога, а також ударні БПЛА дальнього радіуса, які теж або досягають цілі, або, на жаль, стають жертвами

протиповітряної оборони ворога. Однак, якщо раціонально підійти до витрачання бюджетних коштів, можна збалансовано посилити нашу безпілотну авіацію – купити і кілька десятків Bayraktar'ів, і Shark'и, кілька сотень “Бобрів” і ще десятки різних розвідувальних та FPV-дронів, які допоможуть вигнати окупантів з української землі (https://lb.ua/blog/anatolii_bondarchuk/585962_200_tisyach_droniv_zamist_viboriv.html). – 2023. – 25.11).

Блог на сайті «Вечірній Київ»

Про автора: Тарас Криворучко, секретар Постійної комісії Київради з питань ЖКГ та ПЕК

Бюрократичне пекло для волонтерів або чому не варто стріляти собі в ногу

Не стрілай собі в ногу – нібито очевидна істина, чи не так?

Одним з основних чинників, завдяки яким Україна вистояла від початку російського повномасштабного вторгнення, є волонтерський рух. Сьогодні, після 20 з гаком місяців масштабних бойових дій, дуже багато потреб фронту досі закриваються не державою, а приватною ініціативою активних людей та жертвами мільйонів українців. І не треба мати ілюзій: ані найближчим часом, ані пізніше держава точно не зможе замінити волонтерів. Принаймні точно не замінить їх повністю. Бо є речі, які на передовій потрібні тут і зараз, а не коли якийсь папірець пройде дюжину щаблів погоджень. Це констатація факту.

Держава завжди повільніша. Громадська ініціатива завжди гнучкіша. Робота волонтерів – це сила України, а не щось, із чим треба боротися. Перешкоджати волонтерам – це те саме, що стріляти собі в ногу посеред бою. Але схоже, ми знову вимушені вмовляти уряд не стріляти в ногу всім нам.

1 грудня набере чинності Постанова КМУ №953 від 5 вересня 2023 року, яка скасовує спрощений режим ввезення гуманітарної допомоги та встановлює нові процедури, нові вимоги до звітності й обліку, а також нову

єдину автоматизовану систему для оформлення гуманітарної допомоги. Набуття чинності даної Постанови створить неймовірні проблеми для всіх волонтерів.

Якщо дуже коротко викласти суть цих проблем: по-перше, запуск нової системи відбувається поспіхом, це призведе до правового хаосу. Досі на опрацюванні знаходяться пропозиції та зауваження від громадськості до нормативно-правових актів, необхідних для функціонування нової системи, хоча запускатися їй хочуть вже з грудня.

Відповідні зміни до інших урядових постанов, пов'язаних з процедурами передачі гуманітарної допомоги в рамках нової системи, не внесено. Ми ж усі розуміємо, що будь-яка правова колізія завжди є, в кращому разі, причиною гальмування на місцях, а в гіршому – приводом до корупції або підставою для судових справ.

По-друге, багато пунктів Постанови писалися людьми, які досі не розуміють, що таке війна і що вона триває прямо зараз на нашій території.

Скажімо, вимоги про попередню реєстрацію гуманітарної допомоги з її детальними описами – часто будуть технічно неможливими. Вантажі гуманітарки від іноземних донорів можуть формуватися з безлічі жертв десятків і сотень різних людей з різних країн, тому «детальні описи» буде просто нікому заповнювати. Бо волонтерське об'єднання – це не транснаціональна корпорація з філіалами по всьому світу.

Ще відірваніше від реальності виглядає ідея про (хай навіть і цифрове) звітування кінцевого отримувача. Сидіти і заповнювати дані з коробки якогось дрона в окопі на передовій – це просто знущання з нашого бійця.

По-третє, хоч у авторів Постанови не стало часу адекватно прописати механізми реєстрації та звітування, зате вони не пошкодували зусиль на впровадження санкцій проти волонтерів.

Зокрема, недотримання обов'язку подачі звітів керівником волонтерської організації має призвести до її автоматичного (!) блокування в системі на шість (!) місяців, без можливості оскарження або поновлення. Відразу скажу – це

паралізує діяльність такої організації. У мене лише одне іронічне запитання: а чому одразу не передбачено довічне ув'язнення з повною конфіскацією?

І це лише деякі висновки того бюрократичного пекла, яке в Постанові №953 приготоване для волонтерів.

Серед іншого, є і явна технічна неготовність автоматизованої системи до запуску, і просто відсутність адекватного діалогу з організаціями, яких нові правила безпосередньо торкаються.

Саме тому Київська міська рада звертається до Кабінету Міністрів із вимогою про скасування даної Постанови як такої, що є нічим іншим, як ускладненням і гальмом для волонтерського руху (<https://vechirniy.kyiv.ua/blog/kryvoruchko/24/>). – 2023. – 20.11).

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Олександр Чижевський, президент НСАУ, Анна Кирій, заступниця голови Архітектурної Палати НСАУ, Кирило Чуйко, голова комісії зі зв'язків із громадськістю Архітектурної Палати НСАУ

Чому саморегулювання важливе для розвитку архітектури та міст

Досвід Європи та казус України

Кожна країна Європи, а деколи й її регіон, визначає свої правила та вимоги до архітекторів та учасників проєктної галузі. Загальна тенденція така, що архітектурна діяльність належить до вільних професій, що мають значний вплив на суспільство. До таких професій належать юристи, інженери, нотаріуси, лікарі, перекладачі. Разом з тим слід зазначити що професія архітектора має як суспільну важливість так і технічні особливості. Це полягає у створенні зручного середовища для людей та гарантуванні безпеки життєдіяльності.

Щоб мати право займатись професійною діяльністю, потрібно:

- відповідати певним вимогам (профільна освіта, досвід роботи за спеціальністю);
- пройти підтвердження кваліфікації (наявність портфоліо, кваліфікаційний іспит);

- отримати документ, що підтверджує право провадити архітектурну практику;

- деякі країни вимагають страхування професійної відповідальності.

Тільки пройшовши ці етапи архітектор починає свою самостійну діяльність. Але це ще не все. Архітектурна професія є регульованою, вимагає підтвердження професійної кваліфікації та відповідальності перед суспільством. Зазвичай фахом опікуються професійні об'єднання – саморегулівні організації (СРО). Свій початок вони беруть ще від середньовічних цехових об'єднань, зберігають професійний досвід і передають його наступним поколінням. У кожній країні вони мають різні назви – Інститут, Палата, Орден, Асоціація, Національна Рада.

Професія архітектора у Іспанії є регульованою, та потребує підтвердження права на архітектурну діяльність, титул архітектора є захищеним. Архітектори зобов'язані зареєструватись у Вищій Раді Колегії Архітекторів Іспанії (CSCAE), що складається з 30 регіональних осередків. CSCAE спостерігає за законодавчими актами, що впливають на архітектуру та архітекторів (звання архітектора, практика професії, повноваження, правила громади). Вища рада готує звіти з правових питань, щодо фаху та професійних асоціацій, аналізує законодавство та правила, консультує щодо їх використання, захищає інтереси професії.

Держава делегує СРО певні повноваження у професійній галузі, а професійна спільнота тісно співпрацює з державою, виконуючи ці повноваження. Саморегулівні організації захищають права споживачів послуг, наданих членами цих організацій. Тобто захищають передусім інтереси суспільства, гарантуючи якість послуг своїх учасників. Для цього СРО створюють стандарти, норми, правила, притягують до відповідальності порушників, і навіть утворюють фонди для відшкодування збитків. Для своїх членів саморегулівні організації працюють над підвищенням ділової репутації, конкурентоспроможності та захищають їх інтереси. Складається ситуація вигідна для усіх – користувачі отримують

якісні послуги та продукт, а фахівці отримують хороші умови для праці та самореалізації.

Як влаштовані саморегульвні організації, та хто їх представляє? Зазвичай у кожній країні існує тільки одна організація, якій держава делегувала регулювання галузі. Це зроблено не для монополізації, а для безпеки та відповідальності перед суспільством. Цей принцип схожий на державні інституції: не може у державі існувати два Кабміни, Парламенти, чи кілька місцевих рад у одному місті. Саме цей принцип закладений у створення єдиної у країні саморегульвної організації.

Організація має статус загальнодержавної, національної, складається з центрального органу та регіональних осередків. Керівники обираються колегіально спільнотою на певний термін. Це досвідчені фахівці та моральні авторитети, яким довіряють. Центральна організація має розгалужену мережу, у кожному регіоні має своє представництво, та координує діяльність на місцях. Зазвичай ця національна спілка є членом всесвітньої спільноти – всесвітньої Міжнародної Спілки Архітекторів. Європейські архітектурні спілки також входять до Архітектурної ради Європи.

Федеральна Палата Архітекторів – ВАК у Німеччині захищає титул архітектора, що регулюється законом кожної землі, незалежно від сфери діяльності професіонала. Обов'язковою є реєстрація в Палаті архітекторів однієї з земель (регіонів).

Саморегульвні організації дають допуск до професії, визначаючи відповідність вимогам та кваліфікацію кандидата. Адже тільки професіонали можуть адекватно оцінити фаховий рівень. Хочете займатись професійною діяльністю, у нашому випадку архітектурною, – підтвердьте свої вміння, ставайте членом спільноти та несіть відповідальність.

І ось архітектор підтвердив свою кваліфікацію, склав іспити, отримав документ, що дозволяє йому підписувати свої проекти. І все, далі можна без обмежень проєктувати та реалізовувати об'єкти? Ні. У більшості країн членство у саморегульвних організаціях є обов'язковим. Архітектор зобов'язаний дотримуватись як державного законодавства,

норм і правил, так і внутрішніх правил саморегульвної організації. Це можуть бути стандарти професії, Кодекс професійної етики. У деяких країнах тільки член СРО має право називати себе архітектором.

Італія, країна з найбільшою кількістю архітекторів у Європі (151 тис.) зобов'язує до членства у Національній Палаті Архітекторів, рада якої складається з 15 осіб. 103 провінційні Палати розподілені по всій країні сприяють розвитку архітектури на місцевому рівні. Вони відповідають за реєстрацію архітекторів, які практикують у провінції, і надають культурні та професійні послуги своїм членам.

Важливою частиною діяльності є постійний професійний розвиток (continuous professional development – CPD). З певною періодичністю архітектори зобов'язані проходити навчання, брати участь у розвитку професії у вигляді воркшопів, виставок, презентацій, семінарів. Дехто ставить вимоги щодо підвищення професійної кваліфікації щокілька років, а у деяких є норма що зобов'язує певну кількість годин на рік виділяти на професійний розвиток. Саморегульвні організації визначають способи професійного розвитку, акредитують навчальні програми, та зазвичай проводять навчання. Вони ж і контролюють виконання правил, а при порушенні вживають заходів – від догани до позбавлення права займатись діяльністю.

У Франції постійний професійний розвиток є обов'язковим, та включає 20 годин/рік, або 60 годин/3 роки. Невиконання архітектором правил призводить до дисциплінарного стягнення (догани). Навчання змішаного типу – від класичних лекцій до, меншою мірою, виставок, конференцій. Проводити навчання можуть різні навчальні організації при акредитації програми Національною Радою CNOA та її регіональними осередками.

Також професійні спільноти допомагають формувати навчальні програми у вищих учбових закладах. Це дозволяє актуалізувати навчальні програми, та надавати практичні знання. Випускники архітектурних шкіл легше інтегруються до архітектурного ринку, оскільки отримані знання не є лише теоретичними.

Королівський Інститут Британських Архітекторів (RIBA) перевіряє та верифікує понад 230 архітектурних програм у понад 120 школах архітектури по всьому світу, готуючи студентів до професійної практики. Отримання кваліфікації, підтвердженої RIBA, дає можливість стати дипломованим архітектором, а членство в RIBA доступне на всіх етапах кар'єри архітектора.

Оскільки професійні організації несуть відповідальність перед суспільством за діяльність своїх учасників, для цього існує страхування професійної відповідальності та професійних ризиків. Архітектори страхують свою діяльність, і у разі настання помилки є можливість відшкодувати збитки.

У Польщі, для провадження архітектурної діяльності, спеціаліст повинен бути членом Палати архітекторів Польщі та мати діючу страховку професійної відповідальності не менш як на 50 тис. євро.

Підсумовуючи, саморегулювні організації у галузі архітектури працюють за такими принципами:

- архітектурну діяльність регулюють самі архітектори, у форматі саморегулювних організацій

- сертифікують архітекторів професійні організації, це право їм делегує держава

- щоб займатись архітектурною діяльністю необхідно відповідати певним вимогам (профільна освіта, досвід роботи за спеціальністю);

- членство у професійних організаціях обов'язкове

- фахівці постійно підвищують кваліфікацію під наглядом професійних організацій

- професійні організації впливають на навчальні програми вищої школи

Досвід України у архітектурному саморегулюванні

А що з архітектурним саморегулюванням в Україні? Насправді ми були цілком у європейському контексті, до останніх подій 2023 року. В Україні є своя саморегулювна організація – Національна спілка архітекторів України (НСАУ). НСАУ бере свій початок у 1918 році, стала всеукраїнською у 1933, зі здобуттям

незалежності почала активну діяльність, постановою Кабміну в 1998 отримала статус Національної. Регіональні осередки НСАУ представляють кожен область країни. Членами НСАУ є 3417 архітекторів, станом на 2023 рік. Україна розвивалась у професійному саморегулюванні з часу впровадження сертифікації та персональної відповідальності в європейському руслі та гармонізувала свою систему в загальноєвропейській парадигмі. Слід зазначити, що таку організацію неможливо побудувати централізовано, та указом зверху. Дієві громадські організації створюються ініціативами громад та спільнот, які їх же й розвивають.

Проаналізувавши світовий досвід, порадившись з європейськими колегами, у 2018 була створена Архітектурна Палата – структурний підрозділ НСАУ що складається лише з сертифікованих архітекторів. Це професійне об'єднання сертифікованих архітекторів налічує зараз 1500 осіб. Згідно положення, Архітектурна Палата сприяє реалізації соціальної ролі архітектора, забезпечує високу якість послуг у сфері архітектурної діяльності та містобудуванні, захищає суспільство від можливих негативних наслідків непрофесійних дій. Вже більше 10 років НСАУ проводить курси підвищення кваліфікації та професійну атестацію. Буде ефективною професійною інституцією, поступово інтегруючись до законодавства ЄС та європейського ринку. НСАУ є асоційованим членом Архітектурної Ради Європи з 2022 року та членом Міжнародної Спілки Архітекторів з 1993, як і більшість країн світу, активно співпрацює з міжнародними партнерами, та працює над покращенням українського законодавства.

За повної відсутності державної підтримки, та з постійним тиском з боку держави НСАУ постійно вдосконалюється, адаптовуючись до вимог часу та переймаючи кращий світовий досвід, насамперед інституційної спроможності. Здавалось би – що ще потрібно для успішної професійної інтеграції та розвитку згідно європейських принципів саморегулювання? Проте, виявляється, у 2023 році є люди що

хочуть зруйнувати систему, яка десятиліттями відпрацьована у ЄС, та нашкочити шляху до Європи відкинувши нас більш як на 10 років назад.

Ще з 2021 року на конструктивну критику щодо скандального законопроекту 5655 НСАУ отримала спочатку ігнорування пропозицій змін до законопроекту, а вже пізніше за активну позицію – репресії. Саме цей законопроект Європарламент закликав не підписувати у червні 2023. А в листопаді цього року Єврокомісія у звіті про готовність до переговорів з Євросоюзом ще раз застерегла Україну від ухвалення цього закону.

Фактично вищі європейські інституції підтвердили те, що фахівці НСАУ говорили на всіх діалогових майданчиках протягом двох попередніх років.

Результатом активної позиції Спілки архітекторів стали кримінальні справи проти керівництва НСАУ та незаконне перешкоджання виконанню делегованих повноважень, а саме професійній атестації архітекторів.

Навесні 2022, незадовго після звільнення Київщини від російських загарбників, тоді ще Міністерство розвитку громад та територій автоматично продовжило делеговані повноваження на час дії воєнного стану трьом з чотирьох саморегульованих організацій – Гільдіям інженерів та експертів. Усім, крім НСАУ. Згідно логіки Міністерства, воєнний стан для НСАУ не діє.

Склалась патова ситуація – НСАУ не може проводити професійну атестацію архітекторів, або продовжувати сертифікат вже діючим архітекторам. Багато архітекторів фактично втратили можливість вести професійну діяльність, забезпечувати свої сім'ї та працівників. І це у час війни, коли будь-який бізнес що не зупинився і працює – на вагу золота. Велика кількість будов зупинилась, або ризикувала не початись, оскільки без підпису сертифікованого архітектора неможливо отримати дозвіл на будівництво.

Проводились ці дії Міністерством під гаслом “позбавлення монополії” на видачу сертифікатів. Проте саморегулювання – це не монополія. Це інструмент професійного

розвитку та відповідальності перед суспільством. Хто, як не професійна спільнота, може забезпечити цю діяльність? Слід зазначити, що зруйнувавши уявну “монополію”, ці повноваження на себе перебрало Міністерство Відновлення, і тепер виключно воно приймає рішення – кого допустити до ринку, а кого ні. Позбавивши професіоналів права виконувати свої повноваження, Міністерство забрало їх виключно собі, фактично створивши монополію та ручне управління. Тим часом три інші саморегульовані організації, підконтрольні депутату забороненої партії ОПЗЖ Дмитру Ісаєнку, продовжують працювати, та їхня монополія ніяк не бентежить МінВідновлення.

Архітектори – запорука відбудови за принципом Build back better

Україна прямує до Європейського Союзу, рано чи пізно ми будемо змушені впровадити світову практику європейських країн. Зволікання це втрачений час та ризики для відбудови. Спільну позицію щодо процесу євроінтеграції НСАУ має разом з Єврокомісією.

Ми мусимо відбудувати нашу державу краще ніж раніше, враховуючи нагальні проблеми, згідно принципу Build Back Better, задекларованого на конференції у Лугано. Цьому має сприяти здорова європейська система професійного саморегулювання. У ЄС сертифікація архітекторів є прерогативою виключно інститутів/спілок/палат архітекторів. Це є умовою євроінтеграції, і саме після вступу до ЄС утворились багато спілок та палат європейських країн, які також є членами міжнародних спільнот. В Україні така організація існує давно, має досвід та інституційну спроможність. Поки не пізно, потрібно відновити делеговані повноваження НСАУ щодо сертифікації, створивши механізми підтримки і підсилення інституції з боку держави. Гармонізувати наше законодавство з європейським, прийнявши закон про саморегульовані організації. Це створить умови для якісної відбудови, розвитку громадянського суспільства та його інституцій і для нової, ще кращої України (https://lb.ua/blog/anna_kyrii/585956_chomu_samoregulyuvannya_vazhlive.html). - 2023. – 27.11).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Богдан Буткевич,
журналіст

Російська мова повертається?

Під приводом європейської інтеграції уряд вніс до Верховної Ради законопроект №10288, спрямований буцімто на захист національних меншин. Однак поряд із положеннями, що справді захищають права меншин, законопроект містить зміни до законів про мову, освіту, медіа, видавничу справу, які звужують застосування української мови і руйнують механізми її захисту. І, що найнебезпечніше, дозволяють після 5-річного перехідного періоду масштабну русифікацію телебачення, радіомовлення, аудіо- й відеореклами, книговидання та інших галузей.

Це найбільша загроза реваншистських змін до мовного законодавства за останні чотири роки. Уряд не дослухався до закликів не допускати штучного протиставлення захисту прав меншин і захисту державної мови та не чіпати закони про мову, освіту та медіа.

Симптоматично, що проєкт писався кулуарно, його «громадське обговорення» тривало лише один день, а від парламенту вимагається ухвалити його одразу в цілому вже на початку грудня. Протягування змін, спрямованих нібито на захист демократії, відбувається в найкращих традиціях авторитарних режимів, з порушенням демократичних процедур і без реального діалогу з суспільством.

Ідеться про масову русифікацію, лише відкладену в часі на кілька років (що створює небезпечну ілюзію, буцімто це буде не скоро і «якось розсмокчеться»). Після ухвалення проєкту №10288:

телеканали і радіостанції зможуть мовити українською не 80-90% часу, а лише 30%;

телеканали й радіостанції, які мовлять мовою будь-якої меншини, одразу зможуть заповнити 25% ефіру російською, а за кілька років зможуть легально діяти на 70% російськомовні телеканали й радіостанції, в т.ч. загальнонаціональні.

Ба більше, саме поняття програми чи фільму українською мовою перетворюється на порожній звук, оскільки в формально україномовних програмах чи фільмах «допускається використання інших мов без дублювання або озвучення (...) у будь-яких творах, виступах, виконанні тощо мовами (...) національних меншин».

Так само де-факто знищується вимога видавати хоча б 50% назв книжок українською мовою, оскільки вона не поширюватиметься «на видавничу продукцію, видану мовами національних меншин». Книгарні так само зможуть обійти вимогу мати 50% україномовного асортименту. Достатньо назватися спеціалізованою книгарнею для реалізації прав національних меншин, і можна буде хоч 100% продукції продавати російською.

Це далеко не повний перелік небезпечних норм проєкту 10288. В ньому передбачені й аудіовізуальна реклама та будь-які матеріали виборчої агітації без україномовних версій, та інші речі, які не стільки захищають права меншин, скільки дискримінують решту громадян України.

По суті, нам пропонують значною мірою повернути мовну політику в 2013 рік, у часи Ківалова й Колесніченка. Які, до речі, теж виправдовували русифікаторські закони потребами європейської інтеграції.

Це суперечить Конституції, створює довгострокові загрози національній безпеці, руйнує національну єдність, провокуючи суспільне протистояння.

Крім того, урядовий проєкт робить ведмежу послугу представникам національних меншин, мови яких належать до мов ЄС. У класах з навчанням такими мовами частка навчання українською замість передбачених чинним законом 30% буде зведена до 3-4 предметів. У школярів, які пішли в школу до 2018 року, не буде й цих кількох предметів українською. У приватних університетах дозволять усе навчання мовами меншин. Тобто дітей з національних меншин ізолюють у «мовних гетто», де більшість з них не зможе нормально опанувати українську мову і відповідно не матиме шансів на нормальну роботу й кар'єру в Україні.

Уряд провалив комунікацію в питанні законодавства про національні меншини як з європейськими партнерами, так і з українським суспільством, і тепер намагається «задобрити» Орбана й інших шантажистів за рахунок інтересів українців та української мови.

Незалежно від того, записані антиукраїнські норми в урядовий законопроект навмисне чи його автори самі не зрозуміли, що написали, ухвалення законопроекту №10288 у поданому вигляді є категорично неприйнятним.

Європейська інтеграція і русифікація – несумісні.

Депутати Верховної Ради мають ретельно переписати законопроект, не залишивши в ньому жодної антиукраїнської, особливо русифікаторської норми. До цієї роботи парламент має залучити громадські й експертні середовища і вийти на текст, який забезпечує євроінтеграцію без русифікації та який консенсусом підтримає весь парламент (https://censor.net/ua/blogs/3457990/rosyiska_mova_povertatsya). – 2023. – 27.11).

Блог на сайті «Освіта»

Про автора: Олександр Костюк, д. е. н., доктор управління бізнесом (DBA), професор, головний редактор міжнародного наукового журналу «Корпоративна власність та контроль».

Наскільки важлива освіта впродовж життя?

Людський капітал та продуктивність праці мають бути таргетами уряду України, щоб забезпечити якісне відновлення країни, а освіта, особливо освіта впродовж життя має набути стратегічного значення.

Протягом 1990–2017 років Сингапур досяг зростання людського капіталу на 94% та продуктивності праці на 117%. Людський капітал та продуктивність праці – саме на цьому фундаменті будується успіх економічного розвитку країн світу. Це дані аналітичного звіту «Regional Study on Labour Productivity in ASEAN».

При цьому, згідно до нещодавнього рейтингу The Global Talent Competitiveness Index 2023

від топової бізнес-школи INSEAD, за рівнем розвитку освіти впродовж життя Сингапур входить до топ-10 країн світу, посідаючи 9-те місце! Тобто звитяги країни у царині людського капіталу та продуктивності праці без належного розвитку освіти впродовж життя є неможливими.

Війна в Україні безумовно не може не вплинути на людський капітал та продуктивність праці. Яким він може бути, цей вплив?

13,6% – втрати людського капіталу в середньому за період з 2022 і до 2035 року, з яких 0,9% – через освітні втрати та 2,7% – через втрату навичок людей, зайнятих на ринку праці.

При цьому продуктивність праці зменшиться за аналогічний проміжок в середньому на 6,7%. Негативний ефект від війни через втрату людського капіталу зникне лише після 2085 року.

Люди, їх знання та навички є вкрай важливими для відновлення країни з огляду на темпи накопичення людського капіталу країнами, що розвиваються.

Варто нагадати, що людський капітал у розвинутих країнах світу складає до 75% національного багатства країни, до чого і має прагнути Україна. Саме тому важливість освіти впродовж життя, яка через вдосконалення кваліфікаційних навичок людини, як soft, так і hard-skills переоцінити складно з огляду на періодичність, з якої навички потребують свого апгрейду – кожні 2–4 роки.

Очевидно, що у такому випадку вища освіта, з її циклом навчання у 4 роки (програми бакалаврату) не має можливості впливати на процес оновлення навичок людини.

Разом з цим, таку можливість мають заклади вищої освіти через надання послуг освіти впродовж життя, наприклад, через розробку короткострокових курсів та освітніх платформ.

І звісно, для популяризації цих заходів серед закладів вищої освіти та населення роль держави є визначальною.

Що ми маємо зараз? Восени цього року Уряд затвердив проєкт державного бюджету на 2024 рік. Загалом на освіту закладено 178,8 млрд грн, з них 148,5 млрд – загальний фонд МОН. Це майже на 22% більше, ніж 2023 року.

«Міністерству освіти і науки вдалося закласти збільшення фінансування за багатьма бюджетними статтями, а також запланувати кошти на друк підручників, забезпечення Нової української школи й облаштування укриттів». А освіта впродовж життя? Де вона? Де внесок держави у популяризацію освіти впродовж життя?

Кенія – 11%, Гана – 7%, В'єтнам – 5%, Україна – 2%. Що це за показники? Це частка зайнятих на ринку праці, які отримують послуги освіти впродовж життя за рахунок роботодавців.

Поступатися Кенії та Гані? І це ще довоєнні показники, а для відновлення Україні потрібно мати показники значно вищі, ніж 2% як мінімум на порядок, тобто 20% і вище.

Вірогідно, у нас попит з боку роботодавців міг би бути значно більшим, якщо б держава популяризувала освіту впродовж життя, і як результат була б значно більшою і якіснішою пропозиція цих послуг.

Україна потребує грошей на відновлення та розвиток. Разом з цим, ми, у першу чергу, маємо покладатися на себе і шукати внутрішні джерела внутрішні джерела інвестицій та економічного розвитку. Яким чином? Приклад – нижче.

Від 1,8% до 2,1% міг би зрости ВВП України до 2030 року лише за рахунок якісного підвищення кваліфікації зайнятих в економіці країни. Це достатньо значні показники – додаткові 3,5 млрд дол США, тобто більше 100 млрд грн. Це дані аналітичного звіту «Upskilling for shared prosperity» від компанії PwC 2021 року.

У країнах Латинської Америка ефект від підвищення кваліфікації зайнятих в економіці ще більший – плюс 7% ВВП до 2030 року.

Очевидно, що додаткові 100 млрд грн та ще й у вигляді створеного ВВП варті уваги уряду України вже зараз, як і державного фінансування освіти впродовж життя, яке уряд має виділити у загальнонаціональному масштабі.

У цьому питанні визначальною мала б бути роль держави и розбудові освіти впродовж життя, яка має добру відому у світі функцію – апгредувати кваліфікаційні навички людини впродовж життя. І де ж зрештою знаходиться

Україна у світі за рівнем розвитку освіти впродовж життя?

Ми посідаємо 116 місце у світі, поступаючись таким країнам, як Замбія (84 місце), Уганда (97), Танзанія (95), Руанда (97), Нігерія (62), Нікарагуа (67)...

Сусідня Польща посідає 36 місце у світі. Це дані цього річного The global talent competitiveness index 2023 (глобальний індекс конкуренції за таланти).

При цьому за продуктивністю праці Україна на 83 місці у світі, поступаючись Намібії, Ботсвані, Колумбії, Алжиру. Чи не має тут зв'язку між рівнем розвитку освіти впродовж життя та продуктивністю праці? Вірогідно, є, бо стан розвитку людського капіталу є одним з факторів, який впливає на продуктивність праці.

Якщо для уряду України розвиток людського капіталу є пріоритетом, то на це варто звернути увагу негайно, бо 116 місце – це дуже незручна стартова позиція для подальшого відновлення країни.

Зрештою, роль усіх учасників системи освіти України варто уточнити, щоб визначити, що кожен з них, у тому числі заклади вищої освіти, та яким чином може докластися до розвитку освіти впродовж життя. Тут ми вже торкаємося моделі сучасного університету з розвинутими послугами освіти впродовж життя.

Варто обов'язково брати до уваги і той факт, що до 2022 року значна частка власників дипломів про вищу освіту знаходилася у так званій «кваліфікаційній ямі». Ось її параметри – 32,2% на 53,28%.

Короткий опис кваліфікаційної ями в Україні: 32,2% власників дипломів про вищу освіту в Україні виконують роботу, яка не вимагає вищої освіти (vertical mismatch), а 53,28% – працюють за іншою спеціальністю, ніж та, за якою людина отримала вищу освіту (horizontal mismatch) – дані звіту European Training Foundation.

Витягнути таку кількість людей з «кваліфікаційної ями» інструментарієм саме вищої освіти у прийнятні строки дуже складно. Разом з цим освіта впродовж життя, з залученням кваліфікованих працівників

закладів вищої освіти, здатна значно скоротити ці строки.

Саме тому і саме зараз освіта впродовж життя має набути стратегічного значення для відновлення України. (<https://osvita.ua/blogs/90662/>). – 2023. – 28.11).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Микола Мельник, експерт аналітичної групи «Левіафан»

Російська мова повертається (законопроект № 10288)

Мій досвід життя і роботи в Урядовому кварталі переконав, що якщо влада починає говорити про закони, які наблизять нас до Євроінтеграції значить десь українців збираються намахати. Винятків не буває.

Ось і проєкт закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо врахування експертної оцінки Ради Європи та її органів щодо прав національних меншин (спільнот) в окремих сферах» (р.№ 10288) від Кабміну не став винятком.

Спікери Банкової нам намагаються пояснити, що без змін в мовному законодавстві нас не беруть до Євросоюзу. У той же час особисто я задаю собі питання, а навіщо мені Євросоюз без захисту мови? Хіба ми воюємо за космополітизм? Хіба весь західний лібералізм не демонструє зараз всю свою безпорадність перед глобальними загрозами? Хіба ми воюємо не за власний дім, де своя хата і правда і воля?

Чому ми в боротьбі за нашу ідентичність, у багатостраждальній і відверто кровавій боротьбі за право говорити українською в Україні маємо давати задню? Чому в час найсильніших випробувань влада знов запускає російську мову в систему освіти, телебачення і книговидання.

З останнім ще можна йти на помірковані поступки, і це простимулює наші видавництва конкурувати за якість українописної продукції, але не в тій формі в якій запропонував Кабмін. Законопроект дозволяє продаж книг, які видані мовами національних меншин лише

у спеціалізованих закладах, але у той же час аналогічна норма не поширюється на твори видані мовами корінних народів, тобто де-факто російська мова ставиться на шабель вище аніж мова кримських татар. (пропозиції до ст. 8 Закону України «Про видавничу справу»)

Органи місцевого самоврядування отримують право «забезпечення у межах, визначених законом, права на використання мов відповідних національних меншин (спільнот) України в населених пунктах, в яких традиційно проживають особи, які належать до національних меншин (спільнот) України, або в яких такі особи становлять значну частину населення» (пропозиції до ст.32 Закону України «Про місцеве самоврядування». Відповідно до законопроекту «значна частина населення» становить 15%. Фактично це означає, що російська мова повернеться на Південь і Схід через фінансування з наших же податків. Я наголошую в статті є відвертий лобізм російської мови, а не мови краї Європейського союзу.

У той же час мови країн Євросоюзу (де-факто угорська) повертаються в освітній процес всіх рівнів, з обмовкою, що все ж при здобутті вищої освіти це можливо лише в вищих навчальних закладах приватної форми власності.

Також мови національних меншин повертаються у виборчий процес дозволяючи розповсюджувати агітацію мовами національних меншин (пропозиції до ст.18 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»), те ж саме стосується і регіональної реклами (пропозиції до ст. 10 Закону України “Про національні меншини (спільноти) України”

В ст.40 Закон України «Про медіа» пропонується внести зміни, які передбачають використання телеканалами, які здійснюють мовлення мовами корінних народів та національних меншин (спільнот) України, української мови в прайм-тайм не менше (а фактично не більше) ніж 30 відсотків від загальної тривалості програм (або їх частин). Радіомовник, який здійснюють мовлення мовами корінних народів та національних меншин (спільнот) України повинен виділяти

українській мові не більше 30% від загального ефірного мовлення.

Звертаю увагу на той факт, що наразі в Україні немає такого поняття, як радіо– телемовник, що здійснює мовлення мовою нацменшин. Хоча Кабмін і пропонує не застосовувати ці зміни щодо мовлення російською мовою під час воєнного стану і протягом п'яти років, щодо його скасування, але тут страшний сам прецедент, що де-юре російська мова повертається в медіа.

Те що пропонує Кабінет міністрів України, подібне до тиранічних «Законів Януковича». Якщо кожен норму окремо висмикнути з контексту то ніби і нічого страшного, але все разом це може змусити українців замислитись, а чи дійсно ця влада слугує інтересам тих хто за цю країну бореться (https://censor.net/ua/blogs/3458391/rosiyiska_mova_povertayetsya_zakonoproekt_10288). – 2023. – 29.11).

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Борис Петруньок, документатор Центру прав людини ZMINA

Завдання українського правозахисту – зупинити машину репресій окупаційної влади

186 – саме про стільки кримських політв'язнів ми знаємо зараз. Ці дані повідомили Центру прав людини ZMINA в Представництві Президента України в Криму.

186 цивільних, які були затримані чи ув'язнені на півострові після анексії 2014 року, і які все ще перебувають в місцях несвободи.

З початком повномасштабного російського вторгнення кількість незаконних затримань в Криму, на жаль, продовжила зростати. Значна кількість ув'язнених – люди старшого віку, хронічно хворі, батьки багатодітних родин. Більшість із них – кримські татари. Засуджені окупаційними судами до тривалих термінів ув'язнення.

В лютому 2023 року стало відомо про смерть двох кримських політв'язнів – Джеміля Гафарова і Костянтина Ширінга. Це перші загиблі бранці Кремля за понад дев'ять років

окупації. Обидва 60-річних чоловіки мали важкі захворювання. Гафаров потребував постійного діалізу, Ширінг – термінової операції на серці. Очевидно, що належної медичної допомоги в ув'язненні вони не отримували. В російських реаліях звичною відповіддю на скарги в'язнів є демонстративне погіршення їхнього становища – переведення до штрафного ізолятора, побиття, заборона отримувати ліки від рідних.

В серпні 2023-го ZMINA оприлюднила “Список Гафарова-Ширінга” – імена 45 кримських політв'язнів, які мають серйозні проблеми зі здоров'ям. 21 людина з цього списку потребує негайної медичної допомоги, ненадання якої загрожує інвалідністю чи навіть смертю.

Російське “правосуддя” – річ дуже специфічна, адже в цій країні немає невинуватих. Для тих же, хто потрапив до клітки в судовій залі, починається нескінченний жах: брехливі свідчення, абсурдні звинувачення, неможливість бодай якось захистити себе, про що свідчать численні матеріали судових засідань у справах кримських політв'язнів.

Попри очевидну абсурдність і постановочність таких “судів”, окупаційна система все ж таки спирається на живих людей. Українські правозахисники і представники влади неодноразово вказували на кримських суддів, які іменем російського закону виносять несправедливі вироки, після чого бранців Кремля етапують у в'язниці за тисячі кілометрів від дому.

Безумовно, ці “судові рішення” є нікчемними та злочинними з точки зору міжнародного гуманітарного права. До частини таких суддів вже застосовані санкції як в Україні, так і за кордоном. Частину зрадників українські правоохоронці заочно переслідують за кримінальними статтями. Але, на жаль, це не демонструє нам повної картини того, що насправді відбувається на окупованому півострові.

Когорта причетних до переслідування українських політв'язнів ширша, хоча й певною мірою обмежена. Часто рішення перших інстанцій ухвалюють судді, призначені на посади ще в 2014-му, слідчі ФСБ роками також не змінюються.

Західні партнери і Україна намагаються використовувати інструмент санкційного тиску до відповідальних за переслідування політв'язнів в Криму. Але, попри оманливе враження, санкції не є засобом вчинення правосуддя й не можуть замінити його.

В тій ситуації, в якій ми опинилися, санкції – це намагання призупинити конвеєр неправосудних рішень в Криму, а далі – обмежити й маргіналізувати коло тих, хто готовий своїми діями підтримувати роботу репресивного механізму.

Досить часто ми не усвідомлюємо, скільки представників окупаційної системи причетні до вказаних злочинів. Перелік посадових осіб, яких можна вважати відповідальними, зокрема за ненадання медичної допомоги політв'язням, складається не лише з працівників пенітенціарної системи і головуючих суддів, які ухвалювали рішення по суті справ.

Це й ті судді, які виголошували проміжні рішення, як-от про продовження строку тримання під вартою, або рішення в апеляційній інстанції, що не змінювали початковий присуд. Суддя, що ухвалює подібне, точно знає, коли перебування підсудного в СІЗО загрожує його здоров'ю і життю. Бо має на руках клопотання сторони захисту, медичні висновки про хронічні хвороби чи інвалідність політв'язня. Та це не аргумент для російської феміди, і судова апеляція раз за разом повторюється як якийсь ритуал з незрозумілим змістом.

До ненадання меддопомоги політв'язням причетний персонал СІЗО, виправних колоній, тюремних лікарняних закладів. Зазвичай всі вони тією чи іншою мірою докладаються до повільного вбивства бранців Кремля. Ми часто не знаємо імен безпосередніх виконавців, відповідальних за умови утримання, чи лікарів, які відмовляються проводити огляди, але можемо знайти прізвища керівників цих установ.

Скарги політв'язнів часто ігноруються або стають причиною для покарань самих скаржників. Хворі не можуть отримати посилки від родичів з життєво необхідними препаратами. Діагностика і лікування надаються лише в абсолютно критичних випадках, коли тюремна

адміністрація не хоче мати справу з незручною смертю в установі.

Інститут омбудсманів в Росії абсолютно деградував. Уповноважені з прав людини у РФ не просто не захищають права ув'язнених, – показові “перевірки СІЗО”, “гарячі лінії”, “прийом скарг” зазвичай просто покривають свавілля так званих правоохоронних і судових місцевих органів. Омбудсман за духом своєї роботи, а власне місії, має брати на себе відповідальність, ініціювати перевірки, шукати порушення. Він зобов'язаний реагувати на обґрунтовані скарги. Очевидно, цього в Росії не відбувається, а “державний правозахист” органічно приростає до авторитарної машини.

Попередньо можна сказати, що до порушень прав кримських політв'язнів можуть бути причетні, орієнтовно, кілька сотень людей, імена яких в той чи інший спосіб можна встановити хоча б частково. Судові справи розглядаються в одних і тих же судах, з тими ж слідчими і прокурорами. Підсудні місяцями перебувають в одних і тих же СІЗО, їх часто етапують до одних і тих же виправних колоній.

Правозахисники оприлюднили прізвища посадових осіб РФ, причетних до ненадання медичної допомоги кримським політв'язням. І цей перелік є не стільки довгим, як показовим. Російські посадовці і українські колаборанти, які за власною волею погодились стати частиною конвеєра репресій, фактично відмовились від власних імен. Тепер із сайтів судової системи РФ та інших органів влади почали видаляти і приховувати інформацію про посадових осіб, які є причетними до переслідувань та ув'язнення кримських політв'язнів.

І наше головне завдання як правозахисників – намагатися призупинити цю машину репресій окупаційної влади. А час правосуддя для всіх винних у переслідуванні політв'язнів ще настане (https://lb.ua/blog/borys_petrunko/586452_zavdannya_ukrainskogo_pravozahistu.html). – 2023. – 28.11).

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Катерина Одарченко, голова політичної партії «Національна платформа»

Місцеве самоврядування в умовах війни з Росією

Децентралізація стала одною із найуспішніших реформ в Україні, адже завдяки ній вдалось посилити роль місцевого самоврядування в управлінні територіями і ресурсами. Натомість в період воєнного стану держава суттєво обмежила повноваження місцевого самоврядування та продовжує наступ на його права, мотивуючи це потребами оборони. Чому українська держава не бачить в місцевому самоврядуванні рівного партнера та вчиняє дії, які підривають його роль, спробуємо розібратись в цьому блозі.

Восени соціологи вперше з початку широкомасштабної агресії зафіксували падіння довіри українців до дій президента та уряду. На відміну від центральної, місцева влада протягом останніх двох років зберігає стабільну довіру населення на рівні 50%. Це свідчить про те, що місцеве самоврядування виконує свої функції достатньо ефективно і відповідає потребам громадян. Місцева влада також активно підтримує військових і цивільних, які постраждали від війни. Вона своїми ресурсами забезпечила прийняття і розміщення внутрішніх переселенців, лікування військових, налагодила безпеку тилу, роботу релокованого бізнесу.

Однак скидається враження, що державна влада в умовах війни не бачить у місцевому самоврядуванні свого рівного і надійного партнера, попри його потужну допомогу у вирішенні проблем воєнного часу. Понад це чиновники в Києві надто ревниво ставляться до популярності керівників місцевої влади в регіонах. Звісно, не можна стверджувати, що таке їхнє ставлення до місцевого самоврядування є системним, тобто носить ознаки етатизму. Втім кроки держави по обмеженню ролі місцевого самоврядування викликають тривогу, вносять додаткову напругу та сприяють зростанню невдоволення в регіонах.

З початком воєнного стану державна влада законодавчо ввела ряд обмежень щодо повноважень місцевої влади, необхідні для забезпечення оборони і військового спротиву. Але деякі з цих обмежень не відповідали закону. Наприклад, уряд своєю постановою позбавив

бюджетних повноважень не тільки обласні і районні ради, які опинилися під окупацією чи в зоні військових дій, але і усі інші ради цих шаблів на територіях, які знаходяться в тилу. Обласними та районними бюджетами по всі Україні безконтрольно розпоряджаються місцеві державні адміністрації.

Уряд також забрав у громад місцеві податки, які надходять до їхніх бюджетів від податку на доходи фізичних осіб від військових та інших силовиків. Уряд вирішив, що ці кошти, починаючи з листопада 2023 року і до завершення дії воєнного стану, мають повертатись до держбюджету і використовуватись на потреби оборони тому, що громади позбавлені права закуповувати зброю. Законопроект про повернення у держбюджет 2024 року місцевих податків військових лише з третьої спроби був ухвалений парламентом. Народні депутати, перед усім ті, які були обрані у мажоритарних округах, розуміли його непопулярність, адже громади ефективно і оперативно допомагають армії, закриваючи більшість потреб військових частин, на які не вистачає державних коштів. Попри передбачені цим законопроектом компенсаційні виплати для громад з держбюджету, варто очікувати, що наступного року відбудеться різке скорочення поступлень до місцевих бюджетів, і, відповідно, зменшення активності громад у питаннях допомоги не лише ЗСУ, але й у вирішенні інших проблем, пов'язаних з війною. Про це заявив мер Києва, голова Асоціації міст України Віталій Кличко.

Державна влада на місцях понад це вдається до перерозподілу коштів з місцевих бюджетів вручну, змушуючи своїми вказівками та адміністративним тиском керівників громад скеровувати не лише податки військових, але й більшість інших місцевих коштів на потреби ЗСУ.

Експерти вважають, що вирішення цієї суперечки лежить виключно в забезпеченні прозорості та чітких правил в цьому питанні, а не в зміні розпорядника коштів з місцевої на державну владу. Потрібно для всіх без виключення, тобто як для громад, так і для державної влади визначити перелік

першочергових витрат в час війни і чітко його дотримуватись. Однак державну владу чомусь такий підхід не влаштував, а представники місцевої влади далі не розуміють, чому вони мали віддати «військовій податок тим, хто купує яйця по 17 грн і витрачає мільйони на телемарафон».

Невиправдану напругу у стосунки між державною і місцевою владою в час війни вносять постійні переслідування правоохоронними органами керівників місцевого самоврядування через підозру у корупційних діяннях. Звісно, факти корупції на місцях є. Однак рівень її в рази менший в порівнянні зі зловживаннями, пов'язаними з державним бюджетом. А в багатьох випадках розслідування фінансових зловживань чиновниками місцевого самоврядування завершуються їхнім виправданням судами. Це стає лише додатковим аргументом на користь того, що реальна суть цих переслідувань – політичний тиск, а не боротьба з корупцією на місцях.

Війна не час для політики, а час для консолідації нації. Ця консолідація має ґрунтуватися не лише на ентузіазмі і жертвності громадян, як це було в Україні на початках війни, але й на адекватних кроках з боку державної влади, які відображають національний консенсус та її готовність до рівноправної співпраці з усіма партнерами. Натомість формується стійке враження, що владна еліта в Україні, переслідуючи корпоративні цілі, не спроможна втримати національний консенсус. Своїми діями вона відштовхнула від себе майже всіх потенційних партнерів: спочатку політичну опозицію, потім місцеве самоврядування, а зараз на черзі волонтери, які консолідовано виступили проти урядової ініціативи змінити з 1 грудня умови діяльності організацій, котрі займаються гуманітарною допомогою. Без зміни державних підходів в питанні консолідації нації подальше падіння рівня довіри до дій президента і уряду навряд чи вдасться зупинити (https://lb.ua/blog/katerina_odarchenko/586766_mistseve_samovryaduvannya_umovah.html). – 2923. – 30.11).

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Наталія Алюшина, голова Національного агентства України з питань державної служби

Про оплату праці і «шкідливі домішки» державної служби

Якість металу визначається здатністю витримувати зовнішню напругу, мати конструкційну жорсткість і стійкість до корозії... З огляду на ці властивості приймають рішення щодо його придатності для певних процесів. Зворотний бік – крихкість. Крихкий матеріал не витримує пластичні деформації, які руйнують його в цент.

Стойкість державної служби можна оцінити за законами металургії. Ми щодня гасимо внутрішню напругу, протидіємо зовнішньому тиску, намагаємося бути пластичними.

Але наскільки стійкою є система державної служби? І де межа цієї стійкості? Аби мати відповіді на ці запитання, удруге в НАДС провели соціологічне опитування. Ми дослідили ставлення державних службовців до організації роботи і оплати праці.

Зауважу, що в суспільстві давно вкоренилося викривлене уявлення про величезні доходи тих, хто працює на державній службі. Не всі розуміють і те, що це фахівці, які щоденно працюють над завданнями і викликами державного рівня. Втім, динаміка останніх років вказує на значне зменшення рівня винагороди на державній службі, особливо на місцевому рівні, де зарплата може ледве дотягувати до мінімальної. Від цього держава втрачає людей, які йдуть зі служби і реалізують свою фаховість в інших сферах. Тому і було розпочато реформу системи оплати праці на державній службі.

Отож, нашою метою було визначення чинників, що критично впливають на керованість і стійкість публічного управління. Ми прагнули отримати розуміння того, що в умовах війни визначає рівень антикрихкості системи.

У серпні-вересні 2023-го було опитано більше 55 тисяч державних службовців. Тобто

фактично кожного третього, з усіх категорій посад. Із відповідей впливають тривожні, хоча і доволі прогнозовані, тенденції. Найболючіше питання – низькі зарплати і несправедлива система оплати праці. У форматі відкритої відповіді більшість респондентів зазначили критичною потребою підвищення рівня зарплати.

50% опитаних відзначили зменшення зарплати упродовж року. У 34% опитаних зарплата лишилася без змін, у 16% – збільшилася. Деяке зростання пов'язано із прийняттям урядової постанови від 25 квітня 2023 року № 391, якою передбачено можливість підвищення розмірів посадових окладів з урахуванням коефіцієнтів за роботу на територіях активних та можливих бойових дій. Втім, лише 47% опитаних зауважили, що згаданий коефіцієнт сприяв збільшенню зарплати. Пов'язано це з тим, що коефіцієнти встановлювалися за рахунок зменшення інших складових зарплати, зокрема стимулюючих виплат. Водночас з різних причин, службовцям, які мають право на відповідний коефіцієнт, його не було встановлено.

Очевидно, що із початком великої війни відчутно зросло навантаження на публічних службовців. 73% відзначили його зростання за останній рік. 37% залучалися до понаднормової роботи у вихідні дні, 9% – у нічний час. Втім, оплата понаднормової роботи переважно не здійснювалася (84%). Грошову компенсацію мали лише 2%, а 24% отримали в якості компенсації день відпочинку.

Фізичне виснаження людей – ще один критичний чинник, що впливає на стійкість держави. Люди, як і метал, мають здатність до втоми. І ця втома є фактором ризику для країни.

Наразі рівень мотивації продовжувати службу у державних службовців доволі високий. 64% респондентів відчувають сили та ресурси продовжувати працювати в умовах воєнного стану. Але зауважу, що за рік цей показник зменшився на 10%. 86% планують працювати на державній службі в умовах воєнного часу, після війни – 75%. Рік тому ці показники були відповідно 91% і 86%. Чим нижча категорія посад, тим більша кількість

службовців, які не планують продовжувати роботу після перемоги.

Серед чинників, що спонукають людей змінити роботу, – зменшення зарплати, високе навантаження, безпекові питання. Щодо останнього держава не надала поки переконливої відповіді. Загалом безпечно почувуються на роботі лише 20%, відносно безпечно – 52%, не почувуються у безпеці – 28%. Мають укриття 62%, мають частково – 22%, не мають – 16%. Найбільше їх бракує на прифронтових територіях: на Харківщині – 30%, Донеччині – 28% та Херсонщині – 28%.

Опитування засвідчило схвалення реформи системи оплати праці. Її підтримують 95% державних службовців. За рік цей показник зріс в середньому на 6%. Реформу підтримують в усіх областях. Найбільший відсоток (97%) у Волинській, Івано-Франківській, Львівській та Тернопільській областях. Найбільше зростання – на Луганщині (на 14%), Дніпропетровщині, Сумщині, Харківщині та Херсонщині (на 8%). Тобто – у регіонах, наближених до лінії фронту, де люди покладають найбільші сподівання на державу.

При цьому, підтримка зростає із зниженням рівня державного органу. Це пояснюється критично низьким рівнем оплати праці на рівні районних державних адміністрацій, а також з очікуванням на відновлення справедливості. Водночас респонденти, яким за період воєнного стану підвищили розмір зарплати, підтримують її менше.

Якість металу можна поліпшити, зменшуючи вміст шкідливих домішок. Так само і якість державної служби залежить від балансу мотивації і так званих «шкідливих домішок». Найкритичніші – невдоволення людей зарплатою та рівнем безпеки, фізична й емоційна виснаженість. Ці чинники підвищують крихкість і знижують конструкційну жорсткість системи публічного управління.

Опитуючи людей, ми помітили, що всіх утомлює, а в багатьох випадках – дратує політична колотнеча й інституційні маніпуляції навколо реформи. Люди не схильні відстежувати послідовність дій чи інституційні маневри її суб'єктів. Усі очікують, що результатом стане

відновлення справедливості з боку держави щодо громадян, які забезпечують її життєдіяльність.

Довіра – ключовий чинник стійкості системи державного управління. Люди не пробачають обману. Особливо у питаннях, в які щиро вірять. Ризикуємо втратити державних службовців, а з ними – і державу, якщо реформа системи оплати праці лусне, як бульбашка (https://lb.ua/blog/natalia_aliushyna/586784_pro_oplatu_pratsi_i_shkidlivi_domishki.html). – 2023. – 30.11).

Блог на сайті «Українська правда»

Про автора: Ігор Головань, адвокат, керуючий партнер Адвокатського об'єднання «Головань і партнери»

Ці страшні таємниці слідства

23 листопада 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду ухвалив рішення про задоволення позову адвоката нашого об'єднання Артема Сульженка та адвоката Дмитра Ільченка і визнав протиправним та нечинним рішення Вищої ради правосуддя від 20.07.2023 N742/0/15-23 «Про затвердження Змін до порядку ведення Єдиного державного реєстру судових рішень».

Справа цікава і стосується бажання прокурорів і слідчих тримати свої оборудки у таємниці від суспільства.

У СРСР було багато таємниць. Кляті буржуїни не мали знати про тотальну відсталість і нікчемність «совка», а тому без секретності було не обійтись. Хоча і секретність не допомогла.

Знаменита таємниця досудового розслідування, про яку так люблять згадувати слідчі і прокурори теж часто потрібна лише для того, щоб приховати непрофесіоналізм, безпорадність, а іноді і прямі порушення закону з боку тих самих слідчих.

Коли слідчий чи прокурор говорить, що не може розголошувати таємницю слідства, він лукавить. Просто не хоче. Адже відповідно до статті 222 КПК України, відомості досудового розслідування можна розголошувати лише з письмового дозволу слідчого або прокурора і в тому обсязі, в якому вони визнають можливим.

Тому коли слідчий «не може» відповісти на питання, наприклад, журналіста, стосовно кримінального провадження, такий слідчий не надав сам собі дозволу.

Недобросовісним слідчим дуже заважає Єдиний державний реєстр судових рішень, який відповідно до закону забезпечує доступ до судових рішень, судових наказів, постанов, вироків, ухвал.

Відповідно до закону, можливість обмеження права вільного користування Реєстром є прерогативою виключно самого суду.

Але знайшлися креативні слідчі, які почали виносити постанови про визнання судових рішень таємницею досудового розслідування.

Національне антикорупційне бюро України вирішило поставити цю протиправну практику на міцну основу і звернулося до Вищої ради правосуддя з пропозицією внести зміни до порядку ведення Єдиного державного реєстру судових рішень.

Новообраним членам ВРП вистачило трохи більше двох днів аби погодитись на пропозицію НАБУ «переглянути позицію попереднього складу Вищої ради правосуддя» і внести зміни якими було «легалізовано» можливість свавільного обмеження доступу до судових рішень на підставі постанов слідчих, прокурорів.

Саме ці зміни визнав протиправними та нечинними Верховний Суд

Верховний Суд зауважив, що відповідно до конституційного принципу гласності судового процесу такі обмеження можуть встановлюватися виключно законом, а відтак самостійне визначення ВРП підстав для обмеження доступу до судових рішень не відповідає повноваженням цього органу.

Норми КПК України, за висновком Верховного Суду, не містять підстав для обмеження доступу саме до судових рішень, що є компетенцією суду.

Відтак, Верховний Суд дійшов висновку щодо незаконності оскарженого нормативно-правового акту ВРП і задовольнив позови.

У разі апеляційного оскарження остаточну крапку має поставити Велика Палата Верховного Суду (<https://blogs.pravda.com.ua/authors/golovan/6566604f22cf4/>). – 2023. – 28.11).

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ
№ 21 (263) 2023**

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»
Ідентифікатор медіа R30-01101

Редактори:
А. Берегельська, Я. Маленко

Комп'ютерна верстка:
Н. Крапіва

Підп. до друку 04.12.2023
Формат 60x90/8. Обл.-вид. арк. 4,15.
Наклад 21 пр.

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3
siaz2014@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта
видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 7871 від 28.06.2023 р.